

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Ірина Гудзеляк

ГЕОГРАФІЯ НАСЕЛЕННЯ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Львів
ЛНУ імені Івана Франка
2017

УДК 911.3:[314:331.5](075.8:076)

ББК 26.8.я73+60.73я73

Г 35

Рецензенти:

ЗАСТАВЕЦЬКА О.В. – д-р геогр. наук, проф., завідувач кафедри географії України і туризму Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

КИСЕЛЬОВ Ю. О. – д-р геогр. наук, проф., завідувач кафедри геодезії, картографії та кадастру Уманського національного університету садівництва;

КОВАЛЬЧУК І. П. – д-р геогр. наук, проф., завідувач кафедри геодезії та картографії Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Науковий редактор д-р геогр. наук, професор *О.І. ШАБЛИЙ*

Рекомендовано до друку

Вченою радою

Львівського національного університету імені Івана Франка

Протокол № 33/3 від 29 березня 2017 р.

Гудзеляк Ірина

Г 35 Географія населення: навч. посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 126 с.

ISBN 978-617-100378-1

Навчальний посібник містить програму навчальної дисципліни, завдання для практичних занять і самостійної роботи, план та методичні вказівки до виконання індивідуального науково-дослідного завдання, тести чотирьох рівнів складності.

Для студентів географічних факультетів вищих навчальних закладів.

УДК 911.3:[314:331.5](075.8:076)

ББК 26.8.я73+60.73я73

© Гудзеляк Ірина, 2017

© Львівський національний

ISBN 978-617-100378-1 університету імені Івана Франка, 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ	6
1.1. Структура навчальної дисципліни	6
1.2. Система оцінювання знань студентів за видами робіт	6
1.3. Програма навчальної дисципліни	7
1.4. Рекомендована література	17
1.5. Електронні інформаційні ресурси	21
2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ	24
2.1. Модуль 1. Завдання практичних і самостійних робіт	24
Практична робота 1. Джерела інформації про населення. Географія людських рас	24
Практична робота 2. Динаміка кількості населення світу та регіонів	26
Практична робота 3. Аналіз природного відтворення населення світу та регіонів	30
Практична робота 4. Віково-статева структура населення світу	34
2.2. Модуль 2. Завдання практичних і самостійних робіт	36
Практична робота 5. Розселення населення світу і регіонів. Географія міграцій	36
Практична робота 6. Географічний аналіз урбанізації	38
Практична робота 7. Етнічний склад населення світу та регіонів	41
Практична робота 8. Релігійний склад населення країн світу	44
2.3. Індивідуальне науково-дослідне завдання	54
3. ТЕСТИ І ПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ	56

ПЕРЕДМОВА

„Географія населення” є важливою навчальною дисципліною у вищих навчальних закладах, де здійснюється підготовка бакалаврів за напрямом „географія”. Метою курсу є набуття знань про територіальні відмінності процесу природного відтворення населення, формування кількості і складу, розміщення населення, розвиток поселень та формування систем розселення, урбанізаційні процеси, міграції, зайнятість та спосіб життя. Студенти знайомляться з методами статистичного обліку населення, опановують теоретико-методологічні засади науки.

Курс „Географія населення” слухають студенти 3-го курсу денної форми навчання. Для вивчення цієї дисципліни відведено 16 лекційних годин і 16 годин практичних робіт. Підсумковий контроль – іспит. Самостійна робота передбачає вивчення окремих тем, опрацювання статистичних, картографічних матеріалів, додаткових літературних джерел, виконання і захист індивідуальної науково-дослідної роботи.

Тематика практичних робіт тісно пов’язана з програмою лекційного курсу. Виконання практичних робіт дає змогу студентам поглибити, розширити, закріпити знання, здобуті на лекціях. Під час виконання практичних робіт студенти вчаться підбирати потрібну літературу, статистичні дані, картографічні джерела, опрацьовувати матеріали, робити узагальнення і письмові висновки. Практичні роботи

розвивають у студентів навички географічного та демографічного аналізу, картографічну культуру, писемне наукове мовлення, графічні навички (побудова діаграм, графіків, схем). Під час виконання окремих завдань студенти удосконалюють методикою демографічного картографування, набувають досвіду проблемного мислення.

У навчальному посібнику подано структуру навчальної дисципліни; таблицю бальної оцінки роботи студентів; навчальну програму; список літератури та електронних інформаційних джерел; плани практичних занять, до яких додаються тематична література й таблиці з статистичним матеріалом, методичні рекомендації до виконання завдань практичної роботи, завдання для самостійної роботи, питання для співбесіди; план і методичні рекомендації для виконання індивідуального науково-дослідного завдання, тестові питання до кожного модуля чотирьох рівнів складності.

1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ

1.1. Структура навчальної дисципліни

№	Назви тем	Аудиторні заняття		Самостійна робота
		Лекції	Практичні	
Змістовий модуль 1				
1.	Теоретичні основи, історія становлення та джерельна база географії населення	2	1	5
2.	Антропогенез і расогенез.	2	1	5
3.	Демографічний розвиток людства	2	6	9
4.	Географія праці	2	-	4
Змістовий модуль 1				
5.	Розселення населення	2	3	5
6.	Географія міграції	2	1	5
7.	Етнічна географія	2	2	5
8.	Географія способу життя	2	2	5
	Всього	16	16	43

1.2. Система оцінювання знань студентів за видами робіт

Види робіт	Максимальна кількість балів
Змістовий модуль 1	
Теми 1–4 (по 3 бали)	12
Письмове опитування	8
Змістовий модуль 2	
Тема 5–8 (по 3 бали)	12
Письмове опитування	8
Індивідуальне науково-дослідне завдання	10
Екзамен	50
Сума	100

1.3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Теоретичні основи, історія становлення та джерельна база „Географії населення з основами демографії”. Об’єкт і предмет географії населення. Головні завдання навчального курсу „Географія населення з основами демографії”. Структура курсу, основні розділи.

Населення – головна категорія населення географії населення. Зміни (рух чи відтворення) населення – головна ознака і спосіб існування населення. Форми руху населення: природний, просторовий (міграції), соціальний.

Місце географії населення в системі знань про населення та в суспільній географії. Групи галузевих і просторових наукових дисциплін у рамках географії населення. Зв’язки географії населення з демографією, етнологією, економікою, соціологією та іншими науками, об’єктом вивчення яких є населення.

Методи географічного вивчення населення: системний, порівняльний, статистичний, математичний, соціологічний, картографічний, прогнозний.

Історія географічного вивчення населення. Елементи географії населення в давніх країнознавчих працях. Погляди арабських вчених на демогеографічні питання. Географія населення після Великих географічних відкриттів, місце „географії людини” в системі географічних наук Бернгарда Варена. „Закон народонаселення” Томаса Мальтуса. Головні ідеї німецької антропогеографії. Французька школа географії людини. Географія населення в українській географії (С. Рудницький, В. Садовський, В. Кубійович, та інші вчені). Сучасні демографічні дослідження у світі та в Україні.

Джерела інформації про населення. Облік населення в різні історичні епохи. Історія переписів населення у світі та в Україні. Етапи становлення теорії і практики переписів. Принципи проведення перепису населення. Перший Всеукраїнський перепис населення 2001 р. Поточний облік населення. Реєстри. Проблема організації реєстру населення в Україні. Діяльність ООН у вивченні

і статистичному обліку населення світу. Сучасні зарубіжні та вітчизняні довідкові періодичні видання демографічного змісту.

Тема 2. Антропогенез і расогенез. Поняття антропогенезу. Історія наукових пошуків предків сучасних людей. Географічні ареали проживання австралопітеків. Основні положення теорії моноцентризму (у тім числі теорія широкого моноцентризму) та поліцентризму ареалу виникнення сучасних людей. Еволюція людини: людина уміла, людина випрямлена, людина розумна. Історія заселення континентів.

Поняття раси. Фактори расогенезу. Морфологічні та фізіологічні ознаки расових відмінностей людей. Класифікація людських рас вченими різних країн.

Морфологічні та фізіологічні ознаки, просторовий розподіл європеїдної раси та її підрас: північноєвропейської (атлантико-балтійської та біломоро-балтійської локальної рас), південноєвропейської (середземноморської, динарської, паміро-ферганської, індо-афганської, західноазійської, кавказької, каспійської локальних рас), середньоєвропейської (альпійської, центральноєвропейської, східноєвропейської локальних рас).

Морфологічні та фізіологічні ознаки, просторовий розподіл монголоїдної раси та її підрас: континентальної азійської (північноазійської та центральноазійської локальних рас), східноазійської, арктичної (або ескімоської) та американської.

Морфологічні та фізіологічні ознаки, просторовий розподіл негроїдної раси та її підрас: негрської, пігмейської, південноафриканської.

Морфологічні та фізіологічні ознаки, просторовий розподіл австралоїдної раси та її підрас: австралійської, ведоїдної, айнської, папуасько-меланезійської та негритоської.

Формування і географія перехідних рас: уральської, туранської, південноіндійської, малайської, ефіопської і малагасійської. Процеси метисації та їхній вплив на расову структуру населення світу. Географія поширення мулатів, метисів і самбо.

Расовий склад населення регіонів і окремих країн. Порівняльний аналіз відтворення населення різних расових типів. Перспективи зміни расової структури населення окремих регіонів.

Тема 3. Демографічний розвиток людства. Кількість населення. Людність території. Відносні коефіцієнти зростання населення. Динаміка кількості населення світу та окремих регіонів. Характеристика періодів демографічного розвитку людства. Розподіл населення за континентами. Динаміка кількості населення різних типів країн. Найбільші за кількістю населення країни світу. Зміни кількості міського та сільського населення.

Динаміка кількості населення України.

Проблема світової демографічної асиметрії як результат різної демографічної динаміки Півночі і Півдня.

Оптимістичні та песимістичні прогнози зміни кількості населення світу, регіонів і окремих країн.

Сутність процесів природного відтворення населення. Фактори природного руху населення: соціально-економічні, культурно-психологічні, демографічні, їх специфічний вплив на процеси народжуваності і смертності.

Народжуваність та її головні показники: абсолютна кількість народжених, загальний і сумарний коефіцієнт народжуваності. Динаміка процесів народжуваності у світі та окремих регіонах.

Динаміка смертності населення світу. Територіальні особливості повікового розподілу смертності. Показник загального коефіцієнта дитячої смертності як один із макроекономічних критеріїв. Регіональні аспекти дитячої смертності. Структура смертності за причинами смертей.

Природний приріст населення регіонів. Загальний коефіцієнт природного приросту. Диференціація країн світу за рівнем природного приросту. Проблема депопуляції населення багатьох розвинених держав світу. Показники природного відтворення населення: нетто- і бруто-коефіцієнти відтворення.

Середня очікувана тривалість життя населення, її динаміка та регіональні відмінності.

Динамічні тенденції та просторові відмінності природного відтворення населення України.

Статевий склад населення світу та регіонів. Демографічні та соціально-економічні фактори формування статевої структури населення. Поняття фемінізації та маскулінізації. Особливості статевого складу населення різних вікових груп.

Розподіл населення за віком. Гістограма вікового складу та вікової динаміки. Вікові категорії, виділені за біологічною та економічною ознаками. Типи вікових структур населення: прогресивний, стаціонарний, регресивний. Застосування графічного методу для вивчення змін віково-статевої структури населення. Типи віково-статевих пірамід. Перспективні тенденції зміни вікової структури населення.

Явище демографічного старіння. Сучасні підходи до визначення рівня демографічного старіння населення. Демографічні та соціально-економічні проблеми і наслідки старіння населення окремих регіонів.

Середній вік населення. Перспективні розрахунки зростання середнього віку населення світу і регіонів.

Динаміка віково-статевого складу населення України.

Джерела статистичної інформації шлюбної та сімейної структури населення. Чинники недосконалості шлюбної і сімейної статистики у різних групах країн, у міських та сільських поселеннях.

Поняття шлюбності, основні показники. Фактори, які впливають на рівень шлюбності у різних регіонах світу. Поняття розлучуваності, основні показники. Регіональні особливості процесів розлучуваності, вплив релігійного чинника. Сучасні тенденції процесів шлюбності і розлучуваності в розвинених країнах та країнах, що розвиваються.

Форми шлюбу, виділені за ознакою юридичного закріплення, за соціально-етнічними ознаками членів подружжя, за статевими ознаками членів подружжя, за кількістю партнерів шлюбного союзу, за спільністю побуту, за місцем проживання утвореного шлюбного союзу.

Поняття сім'ї, хатнього господарства. Типологія сімей за формами шлюбних союзів, за розміром, за складом. Фактори формування сімейної структури населення у країнах різних типів.

Регіональна специфіка сімейної структури населення. Нуклеаризація сімей.

Шлюбність, розлучуваність та формування сімейної структури населення України. Соціально-демографічні проблеми українських сімей в умовах масової закордонної еміграції.

Поняття типу відтворення населення. Кількісний підхід до виділення типів відтворення населення (простого, звуженого та розширеного).

Типи відтворення населення, виділені на підставі історичного підходу – архетип, традиційний, сучасний, їхні кількісні та якісні параметри. Концепція демографічного переходу. Характеристика фаз демографічного переходу. Історико-регіональні особливості тривалості першого та другого демографічних переходів. Регіональні прояви традиційного та сучасного типів відтворення населення. Сучасні фактори регіональної специфіки характеру природного відтворення населення. Види демографічного переходу: англійський, французький, японо-мексиканський. Сутність категорії демографічного оптимуму.

Поняття регіональної демографічної політики, зміст її напрямів. Пронаталістична та антинаталістична політика. Заходи демографічної політики: економічні, адміністративно-правові та виховні (психологічні). Сучасна демографічна політика країн світу.

Характер відтворення населення України і проблеми розробки та реалізації демографічної політики в Україні.

Тема 4. Географія праці. Зміст категорії працересурсний потенціал. Освітній рівень населення та суспільне здоров'я як головні якісні ознаки працересурсного потенціалу. Регіональні особливості освітнього рівня населення. Поняття функціональної неграмотності. Кількісна характеристика працересурсного потенціалу. Поняття: трудові ресурси, економічно активне населення, зайняте населення, безробітні, утриманці. Регіональні фактори, які впливають на визначення нижньої та верхньої межі працездатного віку.

Територіальні відмінності кількісних параметрів та якісних ознак працересурсного потенціалу, їхні динамічні зміни. Аналіз

факторів, які визначають кількісні параметри працересурсного потенціалу у різних регіонах світу.

Структура зайнятості населення світу. Динаміка зайнятості населення різних типів країн. Реальні виявлення проблеми безробіття у різних регіонах, міських і сільських поселеннях. Зайнятість населення України. Трансформація зайнятості в умовах становлення ринкових відносин. Чинники безробіття, державні заходи для її ліквідації.

Поняття соціальної структури населення. Аналіз підходів до географічного вивчення соціальної структури (галузевий, професійний, просторовий, соціально-демографічний, етнічний і класовий). Теорія соціальної стратифікації населення. Приклади соціальної стратифікації у зарубіжній та українській соціології. Підходи Міжнародної організації праці до виділення соціальних груп населення. Характерні риси соціального складу населення різних типів країн. Динаміка соціальної структури населення.

Глобальні інституції, які науково вивчають та юридично консультують з проблем використання працересурсного потенціалу.

Змістовий модуль 2.

Тема 5. Розселення населення. Розселення – головна категорія суспільної географії. Розселення як процес територіальної організації населення. Поняття розміщення населення. Чинники розміщення населення: природні, історичні, економічні та демографічні. Конкретні прояви дії таких чинників у різних географічних умовах.

Середня щільність населення, способи обчислення. Основні риси сучасного розміщення населення світу та регіонів. Розподіл населення по висотних зонах Землі. Характер розміщення населення в ареалах найвищої і найнижчої концентрації населення. Особливості розміщення населення окремих країн. Розміщення населення України.

Форми розселення населення, виділені за характером економічної діяльності та способом життя населення: кочове, напівосіле, осіле. Дисперсне і концентроване (групове) розселення.

Співвідношення понять поселення, населене місце, населений пункт. Типи поселень (міські та сільські), аналіз ознак для їх виділення. Критерії та ознаки, які використовують для визначення статусу поселень у різних країнах.

Закономірності розселення в умовах постіндустріального суспільства.

Динаміка кількості сільського населення світу та регіонів. Розподіл сільського населення за регіонами та країнами. Форми сільського розселення. Критерії виділення сільських поселень. Класифікація сільських поселень: за людністю (конкретні групи відрізняються у різних країнах); за функціями (сільськогосподарські, несільськогосподарські, змішані); за мікрогеографічним положенням (прирічкові, вододільні, ярково-балкові, гірсько-долинні, гребеневі, карнизні); за планувальною формою (лінійні, квартальні чи шахові, радіальні, кільцеві, хаотичні). Характерні риси сільського розселення у різних регіонах та країнах світу.

Сільське розселення України. Типи сільських поселень в Україні, аналіз чинників формування сільського розселення.

Історія виникнення міст світу. Ретроспективний аналіз етапів світової урбанізації.

Урбанізація як соціально-економічний процес. Поняття урбаністичної структури та територіально-урбаністичної структури. Сутність процесів субурбанізації, рурбанізації та деурбанізації. Кількісні параметри та характерні риси сучасної урбанізації у світі. Регіональні відмінності рівня урбанізації у світі, фактори нерівномірного розподілу та темпів зростання міського населення. Процеси макрополізації в сучасному світі. Урбанізаційні процеси в окремих країнах світу. Міське розселення в Україні. Специфіка урбанізаційних процесів у різних регіонах України.

Підходи до класифікації міських поселень: за людністю (малі, середні, великі, надвеликі, мільйонери); за функціями (багатофункціональні, політико-адміністративні, культурні, промислові, транспортні, рекреаційні, науково-освітні); за генезою (за часом виникнення, за причинами виникнення, за мірою збереження історичних рис сучасного міста), за економіко-географічним положенням (у вузлах перетину транспортних

шляхів, у гірничодобувних районах, у старо-освоєних сільськогосподарських чи індустріальних районах, у рекреаційних районах); за планувальною структурою (лінійні, шахові, радіальні, радіально-кільцеві, хаотичні).

Форми еволюції урбаністичного розселення: міське поселення, міський вузол, міська агломерація, урбанізований район, урбанізована зона (мегалополіс). Поняття міської агломерації, елементи її територіальної структури: ядро (центр) і приміська зона. Типи міських агломерацій: моноцентричні та поліцентричні (конурбації). Концепція стадійного розвитку урбанізації Дж. Джіббса.

Особливості формування агломерацій у різних регіонах світу. Групи країн з найвищою концентрацією міського населення в агломераціях мільйонниках.

Суспільно-географічна характеристика мегалополісів і мегаміст. Глобальні міста та їх роль у територіальній організації населення світу.

Поняття системи розселення. Локальні, регіональні та національні системи розселення.

Аналіз проблем урбанізації. Шляхи вирішення екологічних, економічних, соціальних і демографічних проблем у містах. Перспективи розвитку міського розселення в країнах різного типу.

Тема 6. Географія міграції. Поняття міграції населення. Міграційний потік, міграційна когорта, міграційна поведінка. Вплив міграцій на відтворення населення та перерозподіл робочої сили. Міграція як просторова самоорганізація населення. Показники міграції.

Класифікація міграції: за фактом перетину державного кордону (внутрішня, зовнішня чи міжнародна); за напрямом (еміграція, імміграція); за терміном (постійні, сезонні, епізодичні, мятникові); за причинами (соціально-економічні, політичні, військові, екологічні); за характером організації (організовані, неорганізовані); за способом прийняття рішення про міграцію (добровільні, примусові). Поняття міграційних хвиль.

Історичний аналіз міграційних процесів у світі. Географія сучасних міграцій: їхні причини, напрями, демографічні та соціально-економічні наслідки. Проблема біженців.

Міграції та соціо-культурна безпека держав. Особливості міграційної політики окремих країн світу.

Роль України у світових міграційних процесах. Українська діаспора як результат еміграції: етапи її формування. Східна та західна українська діаспора.

Діяльність Міжнародної організації з міграції.

Тема 7. Етнічна географія. Об'єкт і предмет етнографії, етнології та етнічної географії. Історія становлення етногеографії та організації етнологічних інституцій. Завдання етнічної географії на сучасному етапі. Зв'язки етногеографії з іншими суспільними та природничими науками. Методи етногеографічних досліджень.

Сутність категорії етносфера. Поняття етносу. Біологічна концепція етносу. Примордіалістські концепції етносу. Інструменталістська концепція етносу. Конструктивістська концепція етносу. Пасіонарна теорія етносу.

Основні властивості етносів: мова; територія (поняття етнічної території, етноплаценти та етноойкумени, чинники зміни конфігурації етнічної території); особливості культури (духовної і матеріальної) і побуту; етнічна самоідентифікація, у тім числі індивідуальна етнічна свідомість і свідомість етнічної спільноти, поняття етноніму та екзоетноніму; етнічна ментальність; етнічні стереотипи, їх різноманіття та конкретні прояви.

Таксони етногенетичної ієрархії: субетнос, етнос та міжетнічна спільнота. Форми етнотериторіальної будови етносів: етнографічні зони (історико-етнографічні регіони), субетноси (що диференціюються за походженням), етнографічні групи, етнографічні райони (локально-територіальні групи), етнографічні округності (територіально-популяційні групи).

Поняття про етногенез. Етапи (фази) етногенези. Етнічні процеси: етнооб'єднувчі – етнічна консолідація, етнічна асиміляція, міжетнічна інтеграція; етнорозмежувальні – етнічна парціація, етнічна сепарація, етнічна дисперсизація.

Категорія нація. Політичний, психологічний, культурологічний, історико-економічний та етнічний підходи до розуміння сутності нації.

Джерела вивчення етнічного складу населення. Проблеми формування етнічної статистики. Підходи до аналізу етнічної структури населення світу. Групування етносів за людністю. Найбільші за кількістю населення народи світу, їх географія. Типологія країн за характером етнічної структури.

Генеалогічний (генетичний) принцип класифікації мов. Поняття глоттогенезу. Сутність лівістичної класифікації етносів світу. Мовні сім'ї, групи і підгрупи. Кількість і географія мовних сімей: індоєвропейської, кавказької, семіто-хамітської, нігєро (конго)-кордофанської, ніло-сахарської, койсанської, двавідійської, уральської, алтайської, сіно-тібетської, тайської, австроазійської, австронезійської, ескімосо-алеутської, чукотсько-камчатської, андаманської, сім'ї австралійських і папуаських народів, сім'ї індіанських народів. Географія етносів, мови яких не входять у жодну сім'ю.

Етнічна структура населення України.

Тема 8. Географія способу життя: соціально-економічні та культурно-цивілізаційні аспекти. Об'єкт і предмет географії способу життя. Зміст понять рівень життя, умови життя, якість життя і спосіб життя. Концепція ООН щодо оцінки рівня життя населення. Система показників якості життя населення. Регіональна специфіка впливу різних чинників на спосіб життя населення. Взаємозв'язок між способом життя та особливостями природного, соціально-економічного, політичного та культурного середовища. Індекс людського розвитку як інтегральний показник рівня гуманітарного розвитку. Групування країн світу за рівнем людського розвитку.

Соціально-економічні аспекти рівня життя людей. Поняття соціального розвитку та соціального прогресу. Проблема відсталості країн і бідності населення. Критерії оцінювання бідності населення.

Продовольча проблема, рівень забезпеченості населення продуктами харчування, регіональні типи харчування населення. Забезпечення населення питною водою.

Регіональні аспекти здоров'я населення. Географічні закономірності поширення різних хвороб. Показники здоров'я населення.

Культурно-цивілізаційні риси способу життя. Географія релігії (сакральна географія) як наукова дисципліна в складі суспільної географії. Роль релігії в духовному та соціально-економічному розвитку суспільства.

Історико-географічні аспекти розвитку релігій світу. Місцеві традиційні (первісні) вірування: фетишизм, анімізм, тотемізм, магія, шаманізм, культ предків, полідемонізм, політеїзм. Національні релігії: ведизм, зороастризм, індуїзм, сикхізм, джайнізм, конфуціанство, даосизм, синтоїзм, іудаїзм. Світові релігії: християнство (православ'я, католицтво, протестантство), іслам (сунізм, шиїзм), буддизм (махаяна, хінаяна, ламаїзм).

Релігійна структура населення світу, регіонів та окремих країн. Сучасна георелігійна ситуація в Україні.

Поняття цивілізації. Цивілізаційний підхід до вивчення етнокультурного розмаїття світу. Світові цивілізації (західна, слов'янсько-православна, конфуціанська, японська (синтоїстська), ісламська, індуїстська, латиноамериканська й африканська). Концепція зіткнення цивілізацій С. Гантінгтона. Чинники етнічних конфліктів. Географія етнічних конфліктів. Етнічна криза в глобальному масштабі. Фактори глобальної етнічної кризи. Форми прояву етнічних конфліктів. Місце конфліктології в системі гуманітарних наук.

1.4. Рекомендована література

Основна

1. *Гудзеляк І. І.* Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.

Допоміжна

2. Абетка етнополітолога. – К., 1996. – Т. 1.2.
3. *Алексеев В. П.* Географические очаги формирования человеческих рас. – М.: Мысль, 1985.
4. *Алисов Н. В., Хорев Б. С.* Экономическая и социальная география мира (общий обзор): Учебник. – М.: Гардарики, 2001.
5. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП „Картографія”, 2010.
6. Атлас світу. – Київ: ДНВП „Картографія”, 2010.
7. *Борисов В. А.* Демографія. – М.: Изд. дом NOTA BENE, 2001.
8. *Брук С. И.* Население мира: Этнодемографический справочник. – М., 1986.
9. *Влах М.* Географія населення: Словник-довідник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005.
10. Географический энциклопедический словарь (географические названия). – М., 1988.
11. Географічна енциклопедія України. – К., 1989–1992.
12. *Гладкий О.В., Іщук С.І.* Географія міст. Геурбаністика. Підручник. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2014. – 300 с.
13. *Горин В. Б., Лисюченко В. В.* Знаменитые столицы и города мира (справочник). – Ростов-на-Дону: Изд-во „Феникс”, 2000.
14. *Гудзеляк І.І., Анісімова Г.М.* Бібліографічний покажчик наукових видань з географії населення і розселення Західного регіону України // Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000.
15. *Гукалова І.В.* Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація. Монографія. – К.: МВС України, 2009.
16. *Де Блій Г., Муллер П., Шаблій О.* Географія: Світи, регіони, концепти / Переклад з англ., за редакцією і з співучастю О. Шаблія. – К.: Либідь, 2004.
17. Демографічний щорічник України. – К.: Державна служба статистики України.
18. *Джаман В.О., Круль В.П., Чернюх Г.Я.* Демогеографія. Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2002.

19. *Дністрянский М.С.* Етногеография Украины: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
20. *Доценко А. І., Зінич В. Т., Великохатко О. Т., Танцюра В. Л.* Розселення в Україні: проблеми і перспективи / Під ред. Б. М. Данилишина – К.: РВПС України НАН України, 2006.
21. *Доценко А.І.* Сільське розселення в Україні: динаміка та структура). – К.: НАН України, РВПС України, К.: „Фенікс”, 2010.
22. *Доценко А.І.* Територіальна організація розселення (теорія та практика). – К.: НАН України, РВПС України, К.: „Фенікс”, 2010.
23. *Дронова О.Л.* Геоурбаністика: навч. посібник для вищих навчальних закладів. – К.: ВПЦ „Київський ун-т”, 2014.
24. Економічна і соціальна географія світу: Навч. посібник / За ред. Кузика С. П. – Львів: Світ, 2005.
25. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. – К., 1993.
26. *Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Ткач Д.В.* Географія населення України: Навч. посібник. – Тернопіль, 2007.
27. *Заставний Ф. Д.* Населення України. – Львів, 1993.
28. *Заставний Ф. Д.* Україна. Природа, населення, економіка. – Львів: Априорі, 2011.
29. *Зінич В.Т.* Сучасні етнодемографічні процеси в Україні. – К.: РВПС України НАН України, 2004.
30. Культура і побут населення України: Навч. посібник / Авт. кол. Наулко В.І. та ін. – К.: Либідь, 1991.
31. *Кубійович В.* Наукові праці / За ред. О. Шаблія. – Львів: Фенікс, 1996. – Т.1–2.
32. *Максаковский В. П.* Географическая картина мира. Часть I. – Ярославль: Добро, 1994.
33. *Максаковский В. П.* Историческая география мира: Учеб. пособие для вузов. – М., 1997.
34. Мала енциклопедія етнодержавознавства / За ред. Ю. Римаренка. – К., 1996.

35. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри. Енциклопедія / За ред. Ю. Римаренка. – К.: Довіра, 1998.
36. Народы и религии мира: Энциклопедия / Ред. В. А. Тишков. – М.: БРЭ, 1998.
37. Народонаселение стран мира: Справочник / Ред. Урланис Б., Борисов В. – М., 1983.
38. Народонаселение. Энциклопедический словарь / Гл. ред. Г. Г. Меликьян. – М.: БРЭ, 1994.
39. Население мира: Демографический справочник / Сост. В. Борисов. – М.: Мысль, 1989.
40. *Олійник Я. Б., Степаненко А. В.* Вступ до соціальної географії: Навч. посібник. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2000.
41. *Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О.* Географія релігій. – К.: АртЕк, 1998.
42. *Перцик Е. Н.* Города мира: География мировой урбанизации. Учеб. пособие для геогр. спец. вузов. – М.: Междунар. отношение, 1999.
43. *Пістун М. Д.* Теоретичні основи суспільної географії. – К., 1996.
44. *Пирожков С., Малиновська О., Марченко Н.* Зовнішня міграція в Україні: причини, наслідки, стратегія. – К., 1998.
45. *Пивоваров Ю. П.* Современная урбанизация. Курс лекций. – М.: Изд-во РОУ, 1994.
46. *Прибиткова І. М.* Основи демографії. – К.: АртЕк, 1995.
47. Рівень життя населення України. – К.: Інститут демографії і соціальних досліджень НАН України, 2008.
48. *Сегеда С.П.* Антропология: підруч. для студ. гуманіт. спец. ВНЗ / С.П. Сегеда. – К.: Либідь, 2009. – 424 с.
49. Статистичний щорічник України.– К.: Державна служба статистики України.
50. Страны и народы. – М.: Мысль, 1978–1985.
51. *Сюткін С. І.* Географія населення: Курс лекцій для студентів природничо-географічних факультетів інститутів та університетів. – Суми: СумДПУ ім. С.Макаренка, 2002.
52. *Тиводар М.* Етнологія. Навч. посібник. – Львів: Світ, 2004.

53. *Топчієв О. Г.* Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001.
54. *Топчієв О. Г.* Основи суспільної географії: Навч. посібник. – Одеса: Астропринт, 2009.
55. *Хомра А. У.* Миграция населения: Вопросы теории, методики исследования. – К., 1979.
56. *Цапок С.О.* Етнодемографічна картина сучасного світу (енциклопедичне дослідження). – Львів: ІРД НАН України, 2007.
57. *Шаблій О. І.* Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. – Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2001.
58. *Шаблій О. І.* Основи загальної суспільної географії. Підручник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003.
59. *Шевчук Л. Т.* Сакральна географія: Навч. посібник. – Львів: Світ, 1999.
60. *Шувалов Е. Л.* География населения. – М.: Просвещение, 1985.
61. *Iones Huwr.* Population Geography. – London, 1990.

1.5. Електронні інформаційні ресурси

№	<i>Організації, установи</i>	
62.	Державна служба статистики України	http://www.ukrstat.gov.ua
63.	Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України імені М.В. Птухи	http://www.idss.org.ua
64.	Організація Об'єднаних Націй (ООН)	http://www.un.org/en/index.html
65.	Представництво ООН в Україні	http://www.un.org.ua/ua/
66.	Фонд народонаселення ООН	http://www.unfpa.org/

67.	Фонд народонаселення ООН в Україні	http://www.unfpa.org.ua/
68.	Програма ООН з населених пунктів	http://unhabitat.org/
69.	Дитячий фонд ООН	http://www.unicef.org/
70.	Програма ООН-жінки	http://www.unwomen.org/en
71.	Управління Верховного комісара ООН у справах біженців	http://www.unhcr.org/
72.	Комісія по населенню і розвитку Економічної і соціальної Ради ООН	http://www.un.org/en/development/desa/population/commission/index.shtml
73.	Організація ООН з питань освіти, науки і культури	http://en.unesco.org/
74.	Міжнародна організація праці	http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm
75.	Представництво МОП в Україні	http://www.un.kiev.ua/ilo
76.	Міжнародна організація з міграції	http://www.iom.int/
77.	Представництво МОМ в Україні	http://iom.org.ua/ua
78.	Всесвітня організація з охорони здоров'я	http://www.who.int/en/
79.	Представництво ВООЗ в Україні	http://www.euro.who.int/en/countries/ukraine
80.	Статистична комісія ООН	http://unstats.un.org/unsd/default.htm
81.	Світовий банк	http://www.worldbank.org/

82.	Рада з народонаселення	http://www.popcouncil.org/
83.	Бюро інформації про населення	http://www.prb.org
84.	Європейська асоціація з вивчення населення	http://www.eaps.nl/
85.	Євростат	http://ec.europa.eu/eurostat
	<i>Статистичні матеріали, звіти</i>	
86.	Демографічний щорічник ООН	http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dyb2.htm
87.	Звіт про демографічний розвиток	https://esa.un.org/unpd/wpp/
88.	Звіт про світову урбанізацію	https://esa.un.org/unpd/wup/
89.	Звіт про світовий розвиток	http://www.hdr.undp.org/en
90.	Світова книга фактів	https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/index.html
91.	Результати Першого Всеукраїнського перепису населення 2001 р.	http://www.ukrcensus.gov
92.	Банк даних про населення України	http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp
93.	Населення України. Демографічний щорічник	http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/
94.	Демоскоп	http://www.demoscope.ru/weekly

2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ

2.1. Модуль 1. Завдання практичних і самостійних робіт

Практична робота 1

Джерела інформації про населення. Географія людських рас

Мета. Ознайомитися з головними джерелами статистичної інформації про населення світу та регіонів, з'ясувати можливості використання ресурсів Державної служби статистики України, вивчити расовий склад населення світу та географію людських рас.

Завдання практичної роботи

1. Скласти схему „Способи збору інформації про населення світу”. Назвати головні джерела статистичної інформації про населення [2, 4, 5]¹.

2. Ознайомитися з структурою офіційного сайту Державної служби статистики України[3]. Яку демографічну інформацію тут подано? Які є друковані джерела інформації про населення України?

3. Скласти таблицю та побудувати картосхему „Географія людських рас”. Вивчити расову класифікацію[1, 2].

Таблиця 1.1

Географія людських рас

Головні та локальні, перехідні і змішані раси	Територія компактного розселення

Джерела інформації

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП „Картографія”, 2010. – С. 76.
2. *Гудзеляк І.І.* Географія населення: Навч. посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 11 – 44.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

¹ Тут і надалі: у завданнях практичної роботи посилання на джерела інформації у відповідній практичній роботі.

4. ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.un.org/en/index.html>
5. Статистичні служби країн світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://unstats.un.org/unsd/methods/inter-natlinks/sd_natstat.asp

Методичні рекомендації

1. Виявити, які способи отримання статистичної інформації про населення використовують різні міжнародні інституції та державні статистичні служби. Звернути увагу на точність та достовірність інформації. У яких джерелах представлено вторинну інформацію?

2. Для картосхеми „Географія людських рас” використати спосібякісного фону.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати нормативно-правову базу по підготовці наступного перепису населення в Україні [91]².

2. Ознайомитися з матеріалами підручника „Антропология” Сегеди С.П. (розділи „Походження людини (Антропогенез)” та „Походження рас”) [48].

Питання для дискусії

1. Чому в Україні існує гостра необхідність провести перепис населення?

2. У яких сферах науки і практики, крім географії населення, використовують статистичні дані та іншу інформацію про населення?

3. Які чинники зміни расового складу населення світу та окремих країн?

4. Як, на Вашу думку, зміниться расовий склад населення світу через 100 років?

---

² Тут і надалі: у завданнях для самостійної роботи посилання на загальний список літератури (§ 1.4).

Практична робота 2

Динаміка кількості населення світу та регіонів

Мета. Вивчити тенденції зміни кількості населення світу та регіонів, опанувати методику обчислення темпів росту та приросту населення, графічного відображення динаміки людності, картографічної візуалізації найбільших за людністю країн світу.

Завдання практичної роботи

1. Побудувати графіки зміни кількості населення світу та регіонів (за даними табл. 2.1).
2. Розрахувати показники відносного приросту, темпу росту та темпу приросту населення світу і регіонів. Заповнити табл.2.2.
3. На контурну карту нанести найбільші за кількістю населення країни світу у 2017 р. (табл. 2.3).
4. Проаналізувати тенденції зміни кількості населення світу і регіонів.

Джерела інформації

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП „Картографія”, 2010. – С. 72.
2. Гудзеляк І.І. Географія населення: Навч. посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 45–53.
3. Де Блій Г., Муллер П., Шаблій О. Географія: Світи, регіони, концепти / Переклад з англ., за редакцією і з співучастю О. Шаблія. – К.: Либідь, 2004. – С. 35.

Методичні рекомендації

1. Криві зміни кількості населення регіонів будують в одній системі координат. По вертикалі у масштабі показати значення кількості населення, по горизонталі – роки. Для зручності читання графіків рекомендується використати другу вертикальну шкалу масштабу для регіонів з невеликою кількістю населення. Виділити два періоди демографічного розвитку людства.

2. Усі розрахунки здійснювати з точністю до десятих за такими формулами:

Темп росту

$$T_p = \frac{P_n}{P_o} \cdot 100 ,$$

де P_o – кількість населення на початок періоду;

P_n – кількість населення на кінець періоду.

Темп приросту

$$T_{np} = \frac{P_n - P_o}{P_o} \cdot 100$$

Відносний приріст

$$K = \frac{P_n - P_o}{P} \cdot 1000 ; \bar{P} = \frac{P_o + P_n}{2} .$$

3. Для картосхеми використати метод картодіаграми.

4. Для аналізу динаміки кількості населення світу і регіонів взяти до уваги рекомендовані літературні джерела, статистичні матеріали, побудовані графіки, результати власних обчислень. Простежити, як змінився ранг окремих країн світу у списку найбільших за людністю держав.

Таблиця 2.2

Коефіцієнти швидкості зміни кількості населення

Регіони	Т _р , %		Т _{пр} , %		К, ‰	
	1960– 1970	2007– 2017	1960– 1970	2007– 2017	1960– 1970	2007– 2017
Світ						
Європа						
Азія						
Африка						
Америка						
Австралія і Океанія						

Таблиця 2.1

Кількість населення світу, млн осіб

Роки	Увесь світ	Регіони				
		Європа	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
0	230	35	155	30	4	1
1000	305	43	195	40	15	1,5
1500	440	75	260	60	27	2,5
1650	550	82	330	100	15	3
1800	952	160	620	90	30	2
1850	1 247	205	790	110	65	2,5
1900	1 656	295	950	130	145	6
1950	2 527	392	1 392	220	330	13
1960	3 060	425	1 715	275	414	16
1970	3 722	460	2 147	356	509	19
1980	4 419	485	2 564	472	608	23
1990	5 292	499	3 077	648	721	26
2001	6 137	727	3 720	818	841	31
2005	6 477	730	3 921	906	888	33
2007	6 625	733	4 010	944	904	35
2010	6 892	739	4 157	1 030	929	37
2017	7 536	745	4 494	1 250	1 005	42
2030	8 563	751	4 938	1 706	1 116	51
2050	9 846	736	5 245	2 574	1 227	63

Таблиця 2.3

Найбільші за кількістю населення країни(за даними PRB)

№	Країна	2003 р.	Країна	2017 р.
1	Китай	1304,2	Китай	1386,8
2	Індія	1065,5	Індія	1352,6
3	США	294,0	США	325,4
4	Індонезія	219,9	Індонезія	264,0
5	Бразилія	178,5	Бразилія	207,9
6	Пакистан	153,6	Пакистан	199,3
7	Бангладеш	146,7	Нігерія	190,9
8	Росія	143,2	Бангладеш	164,7
9	Японія	127,7	Росія	146,8
10	Нігерія	124,0	Мексика	129,2
11	Мексика	103,5	Японія	126,7
12	ФРН	82,5	Філіппіни	105,0
13	В'єтнам	81,4	Ефіопія	105,0
14	Філіппіни	80,0	В'єтнам	93,7
15	Єгипет	71,9	Єгипет	93,4
16	Туреччина	71,3	ФРН	83,1
17	Ефіопія	70,7	Дем. Респ. Конго	81,5
18	Іран	68,9	Туреччина	80,9
19	Таїланд	62,8	Іран	80,6
20	Франція	60,1	Великобританія	66,2
21	Великобританія	59,3	Таїланд	66,1
22	Італія	57,4	Франція	65,0
23	Дем. Респ. Конго	52,8	Італія	60,5
24	М'янма	49,5	Танзанія	57,5
25	Україна	48,5	ПАР	56,5
26	Республіка Корея	47,9	М'янма	53,4
27	Колумбія	44,2	Республіка Корея	51,4
28	ПАР	44,0	Кенія	49,7
29	Іспанія	41,3	Колумбія	49,3
30	Судан	38,1	Іспанія	46,6
31	Аргентина	36,9	Аргентина	44,3
32	Танзанія	35,4	Уганда	42,8
33	Алжир	31,7	Україна	42,3*

*Без тимчасово окупованої території АПК.

Завдання для самостійної роботи

1. На матеріалах інтернет-ресурсів Державної служби статистики України сформувати таблицю та проаналізувати динаміку кількості населення України [91, 92, 93]. Вказати фактори, які зумовлювали зміни людності у ХХ ст.

Питання для дискусії

1. Яке значення кількості населення для соціально-економічного розвитку країни та її геополітичного позиціонування?

2. Зростання населення та депопуляція: позитивні й негативні наслідки.

3. Зниження рейтингу України у списку найбільших держав світу та її міжнародне значення.

Практична робота 3

Аналіз природного відтворення населення світу та регіонів

Мета. Виявити особливості природного відтворення населення регіонів, з'ясувати тенденції демовідтворювального процесу загалом та окремих його складових, виявити фактори демографічної ситуації у регіонах та країнах.

Завдання практичної роботи

1. Побудувати графіки зміни сумарного коефіцієнта народжуваності у світі та регіонах з 1950 р. до 2017 р. [2, с. 60; 6].

2. Скласти таблицю і побудувати картосхему „Загальний коефіцієнт природного приросту, 2017 р.” (по субрегіонах)[4, с. 243–245; 6]. Для побудови картограми виділити 6 груп:

до 0 ‰ – депопуляція;

0,1–5,0 ‰ – слабкий приріст;

5,1–10,0 ‰ – помірний приріст;

10,1–15,0 ‰ – швидкий приріст;

15,1–20,0 ‰ – дуже швидкий приріст;

20,1 ‰ і вище – вибуховий ріст.

Динаміка природного приросту населення світу

Субрегіон	Природний приріст, ‰	
	1950–1954 рр.	2017 р.
	n – m	k

3. Описати регіональну диференціацію рівня дитячої смертності[6].

4. Охарактеризувати регіональні відмінності середньої тривалості життя людей у 2017 р. [6].

5. Вивчити формули розрахунку головних демографічних коефіцієнтів.

1) Загальний коефіцієнт народжуваності, ‰

$$n = \frac{N}{\bar{P}} \cdot 1000,$$

де N – кількість народжених за один рік, осіб;

$\bar{P}$ – середньорічна кількість населення, осіб.

2) Загальний коефіцієнт смертності, ‰

$$m = \frac{M}{\bar{P}} \cdot 1000,$$

де M – кількість померлих за один рік, осіб;

$\bar{P}$ – середньорічна кількість населення, осіб.

3) Загальний коефіцієнт природного приросту, ‰

$$k = n - m; k = \frac{N - M}{\bar{P}} \cdot 1000.$$

4) Сумарний коефіцієнт народжуваності, осіб

$$F_{sum} = \sum_{x=15}^{49} F_x \cdot h : 1000,$$

де F_x – повікові коефіцієнти народжуваності, ‰;

h – часовий інтервал, р. (переважно 1 або 5 р.).

5) Повікові коефіцієнти народжуваності, ‰

$$F_x = \frac{N_x}{\bar{W}_x} \cdot 1000,$$

де N_x – кількість народжених дітей у жінок у віці x , осіб (x від 15 до 49);

$\bar{W}_x$ – середньорічна кількість жінок віку x , осіб.

6) Повікові коефіцієнти смертності, ‰

$$m_x = \frac{M_x}{\bar{P}_x} \cdot 1000,$$

де M_x – кількість померлих у віці x , осіб;

$\bar{P}_x$ – середньорічна кількість населення у віці x , осіб.

7) Структура смертності (за причинами смертей).

Розраховується в особах на 10 000 або 100 000 осіб середньорічного населення, або у відсотках, що померли від певних захворювань чи інших причин.

8) Загальний коефіцієнт дитячої смертності, ‰

$$m_o = \frac{M_o}{\frac{2}{3}N + \frac{1}{3}N_{-1}} \cdot 1000,$$

де M_o – кількість померлих у віці до 1 року, осіб;

N – кількість народжених у цьому році, осіб;

N_{-1} – кількість народжених у попередньому році, осіб.

9) Нетто-коефіцієнт відтворення населення

$$R_o = n \cdot \delta \cdot \sum_{15}^{49} F_x \cdot \frac{L_x}{l_o} \cdot 0,001.$$

Тут n – віковий період, 1 або 5 років;

δ – частка дівчаток при народженні (0,49);

F_x – повікові коефіцієнти народжуваності, ‰;

F_{L_x} – показники кількості живих жінок (із таблиць смертності), або показники доживання до певного віку, осіб;

l_0 – корінь таблиці смертності (10 000 або 100 000 жінок).

10) Брутто-коефіцієнт відтворення населення

$$R_1 = F_{sum} \cdot \delta.$$

Джерела інформації

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП „Картографія”, 2010. – С. 72–73.
2. *Гудзеляк І.І.* Географія населення: Навч. посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 45–70.
3. Економічна і соціальна географія світу: Навч. посібник / За ред. Кузика С. П. – Львів: Світ, 2005. – С. 67–70.
4. Население мира: Демографический справочник / Сост. В. А. Борисов. – М., 1989. – С. 30–269.
5. *Топчієв О. Г.* Основи суспільної географії: Навч. посібник. – Одеса: Астропринт, 2009. – С. 175–191.
6. 2017 World Population Data Sheet[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prb.org/Publications/DataSheets/2017/2017-world-population-data-sheet.aspx>

Методичні рекомендації

1. Для характеристики компонентів природного відтворення населення світу додатково використати картосхеми Атласу світу [1, с. 72–73].

Завдання для самостійної роботи

1. За допомогою статистичних показників простежте територіальні відмінності народжуваності, смертності, природного приросту та тривалості життя населення. Виділіть регіони України за подібністю демографічної ситуації. Вкажіть причини такої територіальної диференціації[62].

Питання для дискусії

1. Що можна вважати демографічною проблемою – високий природний приріст чи природне скорочення? Наведіть приклади та аргументи.

2. Як впливають сучасні процеси природного відтворення населення великих регіонів на майбутню геополітичну ситуацію у світі?

3. Які заходи демографічної політики реалізують країни світу?

4. Запропонуйте шляхи покращення демографічної ситуації в Україні.

Практична робота 4 **Віково-статева структура населення світу**

Мета. Вивчити віковий і статевий склад населення світу і регіонів; з'ясувати специфіку його формування; опанувати методику графічного зображення та аналізу віково-статевої структури населення.

Завдання практичної роботи

1. Побудувати стовпчикові порівняльні діаграми вікової структури населення світу та регіонів за показниками 1970 і 2017 рр. [2, с. 75; 7].

2. Проаналізувати територіальні особливості процесу старіння населення. Назвати країни з найвищим рівнем демографічної старості у 2017 р. [7].

3. Скласти дві таблиці „Віково-статева структура населення країни” (розвинена країна та країна, що розвивається) (на вибір) [6]. Побудувати віково-статеві піраміди населення двох країн. Штриховкою показати переважання статей в усіх вікових групах. Описати виявлені відмінності. Визначити, до якого типу вікової структури належить населення досліджуваних країн.

Віково-статева структура населення країни

Вікові групи	Чоловіки		Жінки	
	осіб	%	осіб	%

Джерела інформації

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП „Картографія”, 2010. – С. 72.
2. *Гудзеляк І.І.* Географія населення: Навч. посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 70–80.
3. Економічна і соціальна географія світу: Навч. посібник / За ред. Кузика С. П. – Львів: Світ, 2005. – С. 75–76.
4. Население мира: Демографический справочник / Сост. В. А. Борисов. – М.: Мысль, 1989. – С. 292, 304–308.
5. *Топчієв О. Г.* Основи суспільної географії: Навч. посібник. – Одеса: Астропринт, 2009. – С. 176–179.
6. Демографічний щорічник ООН[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dyb2.htm>
7. 2017WorldPopulationDataSheet[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prb.org/Publications/DataSheets/2017/2017-world-population-data-sheet.aspx>

Методичні рекомендації

1. Територіальний аналіз процесу старіння населення виконати за підходом ООН стосовно визначення критерію демографічного постаріння (понад 7 % населення старше 65 років).

2. При розрахунку віково-статевого складу все населення країни прийняти за 100%.

3. Приклад побудови віково-статевої піраміди наведено в[2, с. 78]. Зліва показують частку чоловічого населення, справа – жіночого. Для порівняльного аналізу застосувати однаковий горизонтальний масштаб для двох пірамід.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть особливості формування вікового складу населення України. Порівняйте Україну за рівнем демографічного старіння з іншими країнами світу.

2. Назвіть області України з найвищим рівнем демографічного старіння [62].

3. Опишіть сучасну віково-статеву структуру населення України [62]. Порівняйте її з тими країнами, які Ви досліджували.

Питання для дискусії

1. Які економічні та демографічні наслідки демографічного старіння?

2. Які загрози виникають при статевому дисбалансі в окремих поселеннях?

3. Якими заходами демографічної та соціально-економічної політики можна впливати на формування статевого та вікового складу населення?

2.2. Модуль 2. Завдання практичних і самостійних робіт

Практична робота 5

Розселення населення світу і регіонів. Географія міграцій

Мета. Вивчити закономірності розміщення населення світу та окремих регіонів. Виявити найбільші центри притягання мігрантів та головні міграційні потоки світу.

Завдання практичної роботи

1. Скласти таблицю „Країни з найвищою та найнижчою щільністю населення у 2015 р.” (по 2 країни для кожного субрегіону)[6].

Світ, регіони, субрегіони	Середня щільність, осіб/км ²	Найвища щільність		Найнижча щільність	
		країни	осіб/км ²	країни	осіб/км ²

2. Описати характер розміщення населення окремих регіонів та країн. Вказати головні фактори, які визначають нерівномірність розселення [1, с. 70; 3, с. 36–37].

3. На контурну карту нанести країни донори та реципієнти мігрантів у 2017 р. [7]. Виділити десять найбільших імміграційних країн. Показати головні міграційні потоки.

Джерела інформації

1. Атлас вчителя. – К.: ДНВП „Картографія”, 2010. – С. 70, 73.
2. Гудзеляк І.І. Географія населення: Навч. посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 111–120, 135–150.
3. Де Блій Г., Муллер П., Шаблій О. Географія: Світи, регіони, концепти / Переклад з англ., за редакцією і з співучастю О. Шаблія. – К.: Либідь, 2004. – С. 35–38.
4. Економічна і соціальна географія світу: Навч. посібник / За ред. Кузика С. П. – Львів: Світ, 2005. – С. 87–91.
5. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: Навч. посібник. – Одеса: Астропринт, 2009. – С. 283–287.
6. World Population Prospects 2017[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population/>
7. 2017WorldPopulationDataSheet[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prb.org/Publications/DataSheets/2017/2017-world-population-data-sheet.aspx>

Методичні рекомендації

1. Для аналізу характеру розміщення населення світу порівняйте карту щільності з фізичною картою світу [1, с. 34–35].
2. Зверніть увагу на особливості щільності сільського розселення та характер розміщення міського населення.
3. Поділ країн на донорів та реципієнтів мігрантів здійснюють за показником сальдо міграції (негативне або позитивне).

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте картосхему „Розселення та густота населення України”[6, с. 252–253].
2. Опрацюйте Звіт про світову міграцію у 2015 р. (WorldMigrationReport. – International Organization for Migration, 2015) [76].

Питання для дискусії

1. Як у подальшому змінюватиметься карта щільності населення світу? Як це впливатиме на екологічні проблеми у різних країнах?

2. Які чинники визначатимуть потужність та напрями міграції населення в інформаційному суспільстві?
3. Як міграція впливає на міжкультурний обмін суспільств?
4. Які, на Вашу думку, повинні бути головні принципи міграційної політики України?

Практична робота 6 **Географічний аналіз урбанізації**

Мета. Вивчити динаміку та територіальні особливості процесу урбанізації, характер розміщення найбільших міст світу, мегалополісів, виробити навички картографування міського розселення.

Завдання практичної роботи

1. За даними табл. 22 і 23 [3, с. 123-124] та показниками PopulationReferenceBureau[7] охарактеризувати динаміку процесу світової урбанізації.
2. Проаналізувати картосхеми „Рівень урбанізації у світі у 2017 р.”[7] та „Урбанізація”[1, с. 71]. Назвати країни з найвищим рівнем урбанізації та особливості розміщення міського населення регіонів.
3. Проаналізувати зміну місць агломерацій за кількістю населення (табл. 6.1 та 6.2).
4. На контурну карту нанести найбільші агломерації світу з населенням понад 6 млн осіб, а також сформовані мегалополіси і ті, які формуються (табл. 6.2).

Джерела інформації

1. Атлас вчителя. – К.: ДНВП „Картографія”, 2010. – С. 70, 71.
2. Атлас світу. – К.: ДНВП „Картографія”, 2004.
3. *Гладкий О.В., Ішук С.І.* Географія міст. Геоурбаністика: Підручник. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2014.
4. *Гудзеляк І.І.* Географія населення: Навч. посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 120–134.
5. *Перцик Е. Н.* Города мира: География мировой урбанизации. – М.: Международ. отнош., 1999.

6. Пивоваров Ю. Л. Современная урбанизация: Курс лекций. – М.: Изд-во РОУ, 1994.
7. PopulationReferenceBureau [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldpopdata.org/map>

Таблиця 6.1

Найбільші агломерації світу, 1950 р.*

№	Агломерація	Людність млн осіб	№	Агломерація	Людність млн осіб
1	Нью-Йорк	12,3	14	Мехіко	3,0
2	Лондон	10,4	15	Філадельфія	2,9
3	Рейнсько-Рурська агломерація	6,9	16	Ріо-де-Жанейро	2,9
4	Токіо	6,7	17	Мумбаї	2,9
5	Шанхай	5,8	18	Детройт	2,8
6	Париж	5,5	19	Неаполь	2,8
7	Буенос-Айрес	5,3	20	Санкт-Петербург	2,6
8	Чикаго	4,9	21	Манчестер	2,5
9	Москва	4,8	22	Бірінгем	2,5
10	Колката	4,4	23	Сан-Паулу	2,5
11	Лос-Анжелес	4,0	24	Каїр	2,5
12	Осака-Кобе	3,8	25	Тяньцзінь	2,4
13	Мілан	3,6			

*Харитонов В.М. Крупнейшие города Земли на пороге третьего тысячелетия // География. – 1999. – № 5. – С. 1.

Методичні рекомендації

1. Зверніть увагу на щорічний абсолютний і відносний приріст міського та сільського населення різних типів країн.

2. Вкажіть регіони та країни, де процеси мегаполізації відбуваються найшвидшими темпами.

Таблиця 6.2

Найбільші агломерації світу, 2014 р.*

№	Агломерація	млн осіб	№	Агломерація	млн осіб
1	Токіо	37,8	29	Сеул	9,8
2	Делі	25,0	30	Ліма	9,7
3	Шанхай	23,0	31	Бангалор	9,7
4	Мехіко	20,8	32	Ченнаї (Мадрас)	9,6
5	Сан-Паулу	20,8	33	Богота	9,6
6	Мумбаї	20,7	34	Нагоя	9,4
7	Осака-Кобе	20,1	35	Йоганесбург	9,2
8	Пекін	19,5	36	Бангкок	9,1
9	Нью-Йорк	18,6	37	Чікаго	8,7
10	Каїр	18,4	38	Гайдерабад	8,7
11	Дакка	17,0	39	Лахор	8,5
12	Карачі	16,1	40	Тегеран	8,4
13	Буенос-Айрес	15,0	41	Ухань	7,8
14	Колката	14,8	42	Дунгуань	7,4
15	Стамбул	14,0	43	Ченду	7,3
16	Чунцін	12,9	44	Гонконг	7,3
17	Ріо-де-Жанейро	12,8	45	Нанкін	7,1
18	Маніла	12,8	46	Ахмадабад	7,1
19	Лагос	12,6	47	Хошімін	7,1
20	Лос-Анджелес	12,3	48	Фушунь	7,0
21	Москва	12,1	49	Куала-Лумпур	6,6
22	Гуанчжоу	11,8	50	Мадрид	6,6
23	Кіншаса	11,1	51	Багдад	6,5
24	Тяньцзінь	10,9	52	Сантьяго	6,5
25	Париж	10,8	53	Ер-Ріяд	6,2
26	Шеньчжень	10,7	54	Шеньян	6,2
27	Лондон	10,2	55	Мадрид	6,1
28	Джакарта	10,2	56	Ханчжоу	6,1

Джерело: UrbanAgglomerations 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://esa.un.org/unpd/wup/wallcharts/wup_2014%20urban%20agglomerations%20wallchart.pdf

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте звіт ООН „World Urbanization Prospects. The 2014Revision”[88].

2. Проаналізуйте характер розселення міського населення України [5, с. 252–254].

Питання для дискусії

1. Як змінювалися функціональні типи міст у процесі суспільного розвитку?

2. Як змінюються просторові форми урбанізованого розселення у сучасному світі?

3. Які особливі риси властиві глобальним містам? Чи зростатиме мережа глобальних міст у майбутньому?

4. Яка метарозробкиекістичної політики в різних областях України? Свою позицію обґрунтуйте за допомогою конкретних прикладів.

Практична робота 7

Етнічний склад населення світу та регіонів

Мета. Вивчити етнічну структуру населення світу за лінгвістичною ознакою, класифікацію країн за етноструктурною ознакою та географію компактного проживання найбільших за людністю етносів.

Завдання практичної роботи

1. Вивчити лінгвістичну класифікацію та розселення народів світу (табл. 7.1), [1; 4, с. 164–167; 6, с. 192–208].

2. На контурну карту нанести райони проживання найбільших народів світу[4, с. 163].

3. Скласти таблицю „Офіційні мови світу” та описати поширення офіційних мов у регіонах і країнах [1].

4. Побудувати картосхему „Типи країн за етнокультурною ознакою”[2; 4, с. 167–168].

Джерела інформації

1. Атлас вчителя. – К.: ДНВП „Картографія”, 2010. – С. 74–75.

2. Атлас світу. – Київ: ДНВП „Картографія”, 2010.
3. Брук С. И. Население мира. Этнодемографический справочник. – М.: Финансы и статистика, 1981. – С. 207–209.
4. Гудзеляк І.І. Географія населення: Навч. посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 151–168.
5. Економічна і соціальна географія світу: Навч. посібник / За ред. Кузика С. П. – Львів: Світ, 2005. – С. 83–85.
6. Круль В.П. Ретроспективна географія з основами етнографії: навчальний посібник. – Чернівці: Родовід, 2014. – С. 158–277.
7. Население мира. Демографический справочник / За ред. В. А. Борисова. – М.: Мысль, 1989. – С. 378–380, 438–466.
8. Народы и религии мира: Энциклопедия / Ред. В. А. Тишков. – М.: БРЭ, 1998.
9. Страны и народы. В 20-ти т. – М.: Мысль, 1978–1985.
10. Тиводар М. Етнологія. Навч. посібник. – Львів: Світ, 2004.
11. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: Навч. посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – С. 305–324.
12. Цапок С.О. Етнодемографічна картина сучасного світу (енциклопедичне дослідження). – Львів: ІРД НАН України, 2007. – 418 с.

Методичні рекомендації

1. Інформація про етнічну структуру населення у розрізі країн світу міститься у розділах „Довідкові дані”, що розташовані після серії карт по великих регіонах світу [2].

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте динаміку етнічного складу населення України [20; 28, с. 183–207].

2. Складіть таблицю „Етнічний склад населення областей України” за матеріалами перепису 2001 р. [20]. Визначте моноетнічні області, а також ті, де етнічний склад більш мозаїчний.

3. Вивчіть географію розселення етнічних меншин на території України [20; 28, с. 183–207].

Питання для дискусії

1. Чи існує взаємозв'язок між етнічним складом населення та національною безпекою держави? Відповідь обґрунтуйте.

Таблиця 7.1

Мовні сім'ї та групи*

Мовні сім'ї та групи	Кількість, млн осіб	Мовні сім'ї та групи	Кількість, млн осіб
Індосвропейська сім'я	3160–3410	Австроазійська сім'я	101,6
Романська група	1000	В'єтська група	63,1
Індоарійська група	900–1000	Мяо-яо група	14
Германська група	550	Мон-кхмерська група	13,2
Слов'янська група	Майже 415	Мунда група	10,8
Іранська група	150–200	Пелаунг-ва група	1,7
Кельтська група	9,5	Малакська група	0,05
Балтійська група	Майже 6	Тайська сім'я	82,7
Грецька	12,4	Тайська група	77,9
Вірменська	9	Інші групи	4,8
Албанська	6	Ніло-сахарська сім'я	37,6
Сіно-тибетська сім'я	Майже 1300	Шарі-нільська група	27,6
Китайська група	Понад 1200	Сахарська група	6,5
Тибето-бірманська група	Понад 50	Група сонгаї	2,5
Нігеро (Конго) –		Група фур	0,6
кордофанська сім'я	Майже 354	Маба група	0,4
Нігер-конго група	Понад 325	Уральська сім'я	23,2
Кордофанська група	Майже 1	Фіно-угорська група	23,1
Семіто-хамітська сім'я	390	Самодійська група	0,05
Семітська група	Майже 300	Кавказька сім'я	9,5
Кушитська група	Понад 46,5	Картвельська група	4,2
Чадська група	Понад 30	Нахсько-дагестанська	4,2
Берберська група	Майже 12	група	
Єгипетська група	-	Абхазо-адигейська група	1,1
Алтайська сім'я	Майже 348	Індіанські сім'ї	Майже 30
Тюркська група	Понад 157	Австралійські та	4,8
Монгольська група	Майже 7	папуаські етноси	
Тунгусо-маньчжурська	Майже 5	Койсанська сім'я	0,37
група		Ескімосо-алеутська сім'я	0,12
Австронезійська сім'я	Майже 300	Чукотсько-камчатська	0,03
Західноавстронезійська	Понад 291	сім'я	
Центральноавстронезійська	Понад 2		
Східноавстронезійська	Майже 1	Ізольовані мови:	
Мікронезійська	Понад 0,22	Японська	130
Тайванська	Понад 0,4	Корейська	80
Дравідійська сім'я	220	Баскська	1,25
Південна група	135,8	Андаманська	
Південно-східна група	75	Буриштська	
Гондванська група	5	Юкагірська	
Північно-східна група	2,1	Аїнська	
Південно-західна група	1,9	Кетська	
Північно-західна група	0,8	Нівхська	
Центральна група	0,3		

*Складено за: Круль В.П. Ретроспективна географія з основами етнографії: навчальний посібник. – Чернівці: Родовід, 2014. – С. 193–209.

2. Як міграції населення впливають на зміну етнічного складу країн? Наведіть конкретні приклади.

3. Як, на Вашу думку, у подальшому змінюватиметься етнічний склад населення України?

Практична робота 8 **Релігійний склад населення країн світу**

Мета. Вивчити релігійний склад населення світу, особливості поширення світових, національних релігій і первісних вірувань.

Завдання практичної роботи

1. Проаналізувати табл. 8.1, „Релігійний склад населення країн світу”. Які країни мають найбільш мозаїчну релігійну структуру?

2. На контурну карту нанести регіони поширення світових і національних релігій.

Джерела інформації

1. Атлас вчителя. – К.: ДНВП „Картографія”, 2010. – С. 76
2. Атлас світу. – К.: ДНВП „Картографія”, 2004.
3. *Гудзеляк І.І.* Географія населення: Навч. посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 182–194.
4. Економічна і соціальна географія світу: Навч. посібник / За ред. Кузика С. П. – Львів: Світ, 2002. – С. 83–85.
5. Население мира. Демографический справочник / Под ред. В. Борисова. – М.: Мысль, 1989. – С. 467–478.
6. Народы и религии мира: Энциклопедия / Ред. В. А. Тишков. – М.: БРЭ, 1998.
7. *Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О.* Географія релігій. – К.: АртЕк, 1998.
8. *Топчієв О. Г.* Основи суспільної географії: Навч. посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – С. 345–361.
9. *Шевчук Л. Т.* Сакральна географія: Навч. посібник. – Львів: Світ, 1999.

Методичні рекомендації

1. Визначте питому вагу окремих гілок світових релігій узагальній кількості населення світу.
2. Для побудови картосхеми застосуйте спосіб якісного фону.
3. Зверніть увагу на головні географічні напрямки поширення релігій в історичному аспекті.

Завдання для самостійної роботи

1. Назвіть релігії, які поширені на території України. Опишіть георелігійну ситуацію в Україні [28, с. 207–211; 41, с. 391–426, 435–452, 484–496].
2. Складіть перелік релігійних центрів на території України.
3. На прикладі свого населеного пункту чи району опишіть міжконфесійні відносини упродовж останніх 25-ти років.

Питання для дискусії

1. Яким чином релігія впливає на спосіб життя населення? Наведіть конкретні приклади.
2. Як, на Вашу думку, у подальшому змінюватиметься релігійний склад населення окремих країн світу та України? Які чинники цьому сприятимуть?

Таблиця 8.1

Релігійний склад населення країн світу*

Країна	Релігійний склад, %
Африка	
<i>Північна Африка</i>	
Алжир	Іслам – 99, християнство і юдаїзм – 1
Єгипет	Іслам – 94
Західна Сахара	Іслам – 85
Лівія	Іслам – 97
Марокко	Іслам – 99
Судан	Іслам – 70, традиційні вірування – 20, християнство – 5

Туніс	Іслам – 98, християнство –1
<i>Західна Африка</i>	
Бенін	Традиційні вірування – 50, іслам – 20, християнство – 30
Буркіна	Іслам – 50, традиційні вірування – 40, християнство –10
Гана	Християнство – 63, традиційні вірування – 21, іслам – 16,
Гамбія	Іслам – 85, християнство – 9, традиційні вірування – 6
Гвінея	Традиційні вірування – 54, іслам – 38, християнство – 5
Гвінея-Бісау	Традиційні вірування – 54, іслам – 38, християнство –8
Кабо-Верде	Католицизм – 98, протестантизм –2
Кот-д'Івуар	Традиційні вірування – 63, іслам – 25, християнство – 12
Ліберія	Традиційні вірування – 70, іслам – 20, християнство – 10
Мавританія	Іслам – 100
Малі	Іслам – 80, традиційні вірування – 18, християнство – 2
Нігер	Іслам – 85, традиційні вірування – 14
Нігерія	Іслам – 50, християнство – 40, традиційні вірування – 10
Сенегал	Іслам – 92, традиційні вірування – 6, християнство – 2
Сьєрра-Леоне	Традиційні вірування – 52, іслам – 40, християнство – 8
Того	Традиційні вірування – 50, християнство – 30, іслам – 20
<i>Східна Африка</i>	
Бурунді	Християнство (католики)– 67, традиційні вірування –23, іслам – 10
Джібуті	Іслам – 87
Ерітрея	Християнство – 45, іслам – 45

Ефіопія	Іслам – 43, християнство – 37, традиційні вірування – 20
Замбія	Християнство – 63, традиційні вірування – 35
Зімбабве	Синкретизм – 50, християнство – 26, традиційні вірування – 24
Кенія	Християнство – 66, традиційні вірування – 26
Комори	Іслам – 99
Маврій	Індуїзм – 52, католицизм – 26, іслам – 17
Мадагаскар	Традиційні вірування – 52, християнство – 41, іслам – 7
Майотта	Іслам – 97
Малаві	Християнство – 66, традиційні вірування – 18
Мозамбік	Традиційні вірування – 60, християнство – 30, іслам – 10
Реюньйон	Католицизм – 88
Руанда	Християнство – 74, традиційні вірування – 25
Сейшельські Острови	Католицизм – 90
Сомалі	Іслам – 99
Танзанія	Християнство (католики) – 45, іслам – 35, традиційні вірування – 20
Уганда	Християнство – 66, традиційні вірування – 18, іслам – 16
<i>Центральна Африка</i>	
Ангола	Традиційні вірування – 47, католицизм – 38, протестанство – 15
Габон	Християнство – 70, традиційні вірування
Демократична Республіка Конго	Католицизм – 50, протестанство – 20, традиційні вірування – 20, іслам – 10
Екваторіальна Гвінея	Католицизм – 89
Камерун	Традиційні вірування – 51, християнство – 33, іслам – 16
Конго	Католицизм – 50, традиційні вірування – 48
Сан-Томе і Прінсіпі	Католицизм – 90

Центрально-Африканська Республіка	Християнство – 50, традиційні вірування – 27, іслам – 15
Чад	Іслам – 44, християнство – 33, традиційні вірування – 23
<i>Південна Африка</i>	
Ботсвана	Традиційні вірування – 70, християнство – 30
Лесото	Християнство – 93
Намібія	Християнство – 90
Південна Африка	Протестанство – 55, католицтво – 9, індуїзм – 1, іслам – 1
Свазіленд	Християнство – 60, традиційні вірування – 40
<i>Америка</i>	
<i>Північна Америка</i>	
Канада	Католицтво – 39, протестанство – 20, іслам – 3,2, православні – 1,6
США	Протестанство – 47, католицтво – 21, іудаїзм – 2, іслам – 1
<i>Центральна Америка</i>	
Беліз	Християнство – 87
Гондурас	Католицтво – 97
Гватемала	Католицтво – 99
Коста-Ріка	Католицтво – 95
Мексика	Католицтво – 89, протестанство – 6
Нікарагуа	Католицтво – 95
Панама	Католицтво – 93
Сальвадор	Католицтво – 75
<i>Карибський регіон</i>	
Антигуа і Барбуда	Протестанство – 87, католицтво – 10
Антильські Острови	Католицтво
Багамські Острови	Протестанство – 47, католицтво – 19
Барбадос	Протестанство – 94, католицтво – 5
Гаїті	Католицтво – 80, протестанство – 16
Гваделупа	Католицтво
Гренада	Католицтво – 68, протестанство – 32

Домініка	Католицизм – 77, протестантизм – 15
Домініканська Республіка	Католицизм – 95
Куба	Католицизм – 85
Мартініка	Католицизм – 88
Пуерто-Ріко	Католицизм – 75, протестантизм – 5
Сент-Вінсент і Гренадіни	Протестантизм – 62, католицизм – 19
Сент-Кітс і Невіс	Протестантизм – 85, католицизм – 10
Сент-Люсія	Католицизм – 90
Тринідад і Тобаго	Християнство – 58, індуїзм – 30, іслам – 8
Ямайка	Християнство – 60
<i>Південна Америка</i>	
Аргентина	Католицизм – 90, іудаїзм – 2
Болівія	Католицизм – 95
Бразилія	Католицизм – 90
Венесуела	Католицизм – 96, протестантизм – 2
Гайана	Християнство – 57, індуїзм – 33, іслам – 9
Гвіана	Католицизм – 78, протестантизм – 4
Еквадор	Католицизм – 95
Колумбія	Католицизм – 95
Парагвай	Католицизм – 90
Перу	Католицизм – 95
Сурінам	Католицизм – 48, індуїзм – 27, іслам – 20
Уругвай	Католицизм – 66, протестантизм – 2, іудаїзм – 2
Чілі	Католицизм – 89, протестантизм – 11
<i>Азія</i>	
<i>Західна Азія</i>	
Азербайджан	Іслам – 92, православ'я – 7
Бахрейн	Іслам – 85, християнство – 8
Вірменія	вірменська апостольська церква – 94, інші християнські конфесії – 4
Грузія	грузинська православна церква – 65, іслам – 11, російська православна церква – 10, вірменська апостольська церква – 8
Ємен	Іслам – 97 (суніти – 53, шиїти – 47)

Ізраїль	Іудаїзм – 85, іслам – 13, християнство – 2
Ірак	Іслам – 97 (шиїти – 63, суніти 34)
Йорданія	Іслам – 95, християнство – 5
Катар	Іслам – 86, індуїзм – 10, християнство – 4
Кіпр	Православ'я – 85, іслам – 12
Кувейт	Іслам – 92, християнство – 6
Ліван	Іслам (шиїти) – 57, християнство (мароніти) – 43
Об'єднані Арабські Емірати	Іслам – 96, (суніти – 77, шиїти – 19)
Оман	Іслам – 86 (у т. ч. ібадити – 75), індуїзм – 14
Палестинські Території	Іслам (суніти)
Саудівська Аравія	Іслам – 99 (суніти – 85, шиїти – 14)
Сирія	Іслам – 90, християнство – 10
Туреччина	Іслам – 99
<i>Центральна і Південна Азія</i>	
Афганістан	Іслам – 99 (суніти – 84, шиїти – 15)
Бангладеш	Іслам – 83, індуїзм – 16
Бутан	Буддизм – 70, індуїзм – 24, іслам – 5
Індія	Індуїзм – 83, іслам – 13, сикхізм, джайнізм
Іран	Іслам – 99 (шиїти – 95, суніти – 4)
Казахстан	Іслам – 43, православ'я – 40
Киргизстан	Іслам – 65, православ'я
Мальдіви	Іслам – 100
Непал	Індуїзм – 90, буддизм – 5, іслам – 3
Пакистан	Іслам – 97 (суніти – 77, шиїти – 20)
Таджикистан	Іслам – 90 (суніти – 85, шиїти – 5)
Туркменістан	Іслам – 85, православ'я – 10
Узбекистан	Іслам – 88, православ'я
Шрі-Ланка	Буддизм – 70, індуїзм – 15, християнство – 8, іслам – 7
<i>Південно-Східна Азія</i>	
Бруней	Іслам – 63, буддизм – 14, християнство – 10
В'єтнам	Буддизм – 55, католицтво – 7, іслам – 1
Індонезія	Іслам – 87, християнство – 10, індуїзм – 2, буддизм – 1

Камбоджа	Буддизм – 88, іслам – 2
Лаос	Буддизм – 85, християнство – 2
Малайзія	Іслам – 53, буддизм і конфуціанство – 30
М'янма	Буддизм – 89, іслам – 4
Сінгапур	Буддизм – 30, християнство – 20, іслам – 17
Східний Тимор	Анімізм, католицизм, іслам (суніти)
Таїланд	Буддизм – 95
Філіппіни	Католицизм – 83, протестанство – 9, іслам – 5
<i>Східна Азія</i>	
Китай	Конфуціанство і даосизм – 22, буддизм – 18, християнство – 5, іслам – 2, буддизм-ламаїзм
Монголія	Буддизм – 53, іслам – 3, шаманізм – 3, християни – 2
Південна Корея	Буддизм – 47, протестанство – 37, католицизм – 11, конфуціанство – 3
Північна Корея	Традиційні вірування – 16, чхондоге – 14, буддизм – 2, атеїсти – 68
Японія	Синтоїзм – 79, буддизм – 67
<i>Європа</i>	
<i>Північна Європа</i>	
Велика Британія	Християнство (англіканство) – 52, іслам – 4,4, індуїзм – 1,3
Данія	Лютеранство – 80, іслам – 4
Естонія	Лютеранство – 98
Ірландія	Католицизм – 85
Ісландія	Лютеранство – 74, католицизм – 4
Латвія	Лютеранство – 85
Литва	Католицизм – 87, православ'я – 10
Норвегія	Протестанство – 82, інші християнські конфесії – 4, іслам – 2,3
Фінляндія	Лютеранство – 74
Швеція	Лютеранство – 87
<i>Західна Європа</i>	
Австрія	Католицизм – 74, протестанство – 5, іслам – 4
Бельгія	Католицизм – 75, протестанство – 25

Ліхтенштейн	Католицизм – 87, протестантизм – 8
Люксембург	Католицизм – 97
Монако	Католицизм – 95
Німеччина	Протестантизм – 34, католицизм – 34, іслам – 4
Нідерланди	Католицизм – 28, протестантизм – 19, іслам – 5
Франція	Католицизм – 66, іслам – 9
Швейцарія	Католицизм – 38, протестантизм – 27, християнство – 6, іслам – 5
<i>Східна Європа</i>	
Білорусь	Православ'я – 60, католицизм – 8
Болгарія	Православ'я – 60, іслам – 8
Молдова	Православ'я – 98
Польща	Католицизм – 87
Росія	Православ'я – 15–20, іслам – 10–15
Румунія	Православ'я – 82, протестантизм – 6, католицизм – 4
Словаччина	Католицизм – 80, протестантизм – 12
Угорщина	Католицизм – 37, протестантизм – 14
Україна	Православ'я – 68, греко-католицизм – 10, католицизм, протестантизм, іудаїзм, іслам
Чехія	Католицизм – 10, протестантизм – 1
<i>Південна Європа</i>	
Албанія	Іслам – 57, католицизм – 10, православ'я – 7
Андорра	Католицизм – 84
Боснія та Герцеговина	Іслам – 51, православ'я – 31, католицизм – 15
Греція	Православ'я – 98, іслам – 1,3
Іспанія	Католицизм – 94
Італія	Католицизм – 80, іслам – 1,6
Македонія	Православ'я – 65, іслам – 33
Мальта	Католицизм – 98
Португалія	Католицизм – 81
Сан-Маріно	Католицизм – 96
Сербія	Православ'я – 85, католицизм – 5, іслам – 3
Словенія	Католицизм – 58, іслам – 2,4, православ'я – 2,3

Хорватія	Католицизм – 86, православ'я – 4, іслам – 1,5
Чорногорія	Православ'я – 72, іслам – 19, католицизм – 3
Океанія	
Австралія	Протестантизм – 30, католицизм – 25, православ'я – 2,8, буддизм – 2,5, іслам – 2,2
Вануату	Протестантизм – 77, католицизм – 16, традиційні вірування – 8
Гуам	Католицизм
Кірібаті	Католицизм – 53, протестантизм – 40
Маршаллові Острови	Протестантизм – 50, католицизм – 15
Науру	Християнство – 95
Нова Зеландія	Християнство – 44 (католицизм – 12)
Нова Каледонія	Католицизм – 59, іслам – 3
Палау	Християнство – 70, традиційні вірування – 30
Папуа-Нова Гвінея	Християнство – 66, традиційні вірування – 34
Самоа	Протестантизм – 74, католицизм – 26
Соломонові Острови	Християнство – 91
Тонга	Протестантизм – 82, католицизм – 18
Тувалу	Протестантизм – 97
Федеративні Штати Мікронезії	Католицизм – 50, протестантизм – 48
Фіджі	Християнство – 52, індуїзм – 38, іслам – 8
Французька Полінезія	Протестантизм – 47, католицизм – 39

* Складено за: 1. Атлас вчителя. – К.: ДНВП „Картографія”, 2010.

2. TheWorldFactbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html>

2.3. Індивідуальне науково-дослідне завдання на тему: Комплексна характеристика населення країни

Мета. Опанувати головні способи самостійного пошуку інформації про населення окремих країн, засвоїти методику комплексної характеристики населення країни, виробити навички письмового аналізу та графічного зображення статистичних, літературних і картографічних даних демографічного характеру.

Завдання. За наведеним планом охарактеризувати населення і розселення досліджуваної країни (на вибір студента). Необхідну літературу підібрати самостійно.

П л а н

1. Аналіз динаміки кількості населення.
  2. Вікова та статевая структура населення.
  3. Природний рух населення:
    - 3.1. Народжуваність
    - 3.2. Смертність
    - 3.3. Природний приріст. Тип відтворення населення.
  4. Шлюбний і сімейний склад. Процеси шлюбності.
  5. Рівень освіти населення.
  6. Характеристика працересурсного потенціалу. Зайнятість населення.
  7. Етнічний склад населення країни.
  8. Релігійна структура.
  9. Міграції населення: види, причини і напрями.
  10. Розміщення населення по території країни. Відмінності у показниках щільності населення.
  11. Динаміка урбанізації.
  12. Характеристика міського розселення. Групування міст за людністю та функціями.
  13. Сільське розселення.
  14. Рівень і якість життя населення.
- Висновки.
Список використаної літератури.

Методичні вказівки
до виконання та оформлення індивідуального завдання

1. Робота виконується на аркушах формату А4.
2. Кожен розділ починається з нової сторінки. Номер і назва розділу повинні відповідати тим, які є в плані роботи.
3. Нумерація таблиць, рисунків (у тім числі картосхем) наскрізна. Їх можна виконувати за допомогою комп'ютерних програм.
4. Всі ілюстрації і таблиці мають мати назви.
5. У тексті повинні бути посилання на таблиці та рисунки.
6. Всі показники про населення країни потрібно подати у вигляді динамічних таблиць. Окремі з них відобразити графічно (графіки, гістограма, віково-статева піраміда, структурні діаграми). Провести динамічний аналіз.
7. Проаналізувати демографічну ситуацію в країні станом на останній рік. Здійснити порівняння з середньо регіональними та середньосвітовими показниками.
8. На картосхемі показати розміщення населення, людність та функціональні типи міст, розселення етносів. У тому випадку, якщо демографічна статистика подана в розрізі адміністративних одиниць країни, виконати серію картосхем, які ілюструють демографічні відмінності в країні.
9. Якісну характеристику населення слід здійснювати з використанням декількох джерел інформації з відповідними посиланнями в тексті.
10. Рівень і якість життя населення країни вивчити на основі глобальних порівнянь, а також показати внутрішньодержавні відмінності.
11. Висновки повинні бути лаконічні і стосуватися кожного розділу.
12. Список використаних джерел сформував в алфавітному порядку. Спочатку подаються вітчизняні джерела, потім зарубіжні, в кінці інтернет-ресурси.

3. ТЕСТИ І ПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

І рівень

Тема 1. Теоретичні основи, історія становлення та джерельна база „Географії населення”

Географія населення – це одна із основних дисциплін:

- 1) економічної і соціальної географії;
- 2) соціальної географії;
- 3) демогеографії;
- 4) суспільної географії;
- 5) соціології.

Що вивчає географія населення? Вкажіть найбільш повну відповідь.

- 1) історичні особливості формування, розміщення і розвитку населення у світі, в окремих регіонах та країнах;
- 2) територіальні закономірності формування, розміщення і розвитку населення у певному природному та соціально-економічному середовищі;
- 3) соціально-економічний розвиток населення;
- 4) господарську діяльність та форми розселення населення.

Природно та історично складена і безперервно відновлювана сукупність людей – це:

- 1) населення; 2) країна; 3) народ; 4) нація.

Що є об'єктом дослідження географії населення?

- 1) народи; 2) населення; 3) нації; 4) етноси; 5) країни.

Геопросторова організація населення – це ...

- 1) предмет дослідження географії населення;
- 2) об'єкт дослідження географії населення;
- 3) мета дослідження географії населення;
- 4) зміст географії населення.

Які групи наукових дисциплін виділяє професор Шаблій О.І. у складі географії населення?

- 1) галузеві; 3) економіко-географічні;
- 2) демографічні; 4) просторові.

Група галузевих дисциплін в складі географії населення:

- 1) географія розселення;
- 2) мікрогеографія населених пунктів;
- 3) демо- і етнорегіоналістика;
- 4) демогеографія;
- 5) етногеографія;
- 6) демо- і етноглобалістика;
- 7) географія праці;
- 8) географія міграцій;
- 9) демографічне країнознавство;
- 10) географія способу життя.

За яким принципом виділяють групу галузевих дисциплін в географії населення?

- 1) за предметом дослідження;
- 2) за об'єктом дослідження;
- 3) за рівнями територіального охоплення об'єкту дослідження;
- 4) за усіма вище переліченими принципами.

Група просторових наукових дисциплін в складі географії населення (за проф. Шаблієм О.І.) включає:

- 1) географію розселення;
- 2) мікрогеографію населених пунктів;
- 3) демо- і етнорегіоналістику;
- 4) демогеографію;
- 5) етногеографію;
- 6) демо- і етноглобалістику;
- 7) географію трудових ресурсів;
- 8) демографічне країнознавство.

За яким принципом виділяють групу просторових наукових дисциплін в географії населення?

- 1) за предметом дослідження;
- 2) за об'єктом дослідження;
- 3) за рівнями територіального охоплення об'єкту дослідження;
- 4) за країною дослідження.

Як називається наука, що вивчає міста і міське розселення?

- 1) георуралістика;
- 2) геодемографія;
- 3) геурбаністика;
- 4) геоєкологія.

Як називається наука, що вивчає територіальне розміщення і закономірності відтворення трудових ресурсів, їх кваліфікаційний, освітній рівень, зайнятість, стан здоров'я?

- 1) медична географія;   3) географія трудових ресурсів;
- 2) соціальна географія;   4) економічна географія.

Як називається наукова дисципліна, що вивчає закономірності розміщення населення і формування поселень?

- 1) географія розселення;   4) геоурбаністика;
- 2) географія системи розселення;   5) георуралістика.
- 3) географія населення;

Як називається наука, що вивчає сільське розселення?

- 1) георуралістика;   3) геоурбаністика;
- 2) геодемографія;   4) демогеографія.

Як називається наука, що вивчає особливості культури та побуту народів, їхнє походження і розселення, процеси етнокультурної взаємодії у географічному просторі?

- 1) етнологія;   3) етнографія;
- 2) етногеографія;   4) етнокраїнознавство.

Як називається наука про відтворення населення у територіальному аспекті?

- 1) географія населення;   3) демографія;
- 2) демографічне країнознавство;   4) демогеографія.

Як називається наукова дисципліна, що вивчає геопросторові закономірності міграційних процесів та їхній вплив на формування кількості і складу населення?

- 1) географія розселення;   4) геоурбаністика;
- 2) демогеографія;   5) георуралістика.
- 3) географія міграцій;

Як називається наукова дисципліна, що вивчає просторові відмінності рівня і якості життя, способів життєдіяльності людей?

- 1) географія розселення;   4) геоурбаністика;
- 2) демогеографія;   5) георуралістика.
- 3) географія міграцій;

Які форми руху (змін) населення розрізняють у демогеографії?

- 1) соціальний, механічний, міждержавний, природний;
- 2) природний, механічний, технологічний;

3) механічний, природний, соціальний.

Відновлення населення в процесі зміни генерації – це:

- 1) соціальний рух;
- 2) механічний рух;
- 3) природний рух;
- 4) міждержавний рух.

Сукупність переміщень населення по території це:

- 1) соціальний рух;
- 2) механічний рух;
- 3) природний рух;
- 4) міждержавний рух.

Сукупність переходів людей з однієї соціальної групи в іншу – це:

- 1) соціальний рух;
- 2) механічний рух;
- 3) природний рух;
- 4) міждержавний рух.

Яка мета проведення найдавніших обліків населення?

- 1) для розвитку науки;
- 2) для стягнення податків;
- 3) для оцінки військових мобілізаційних ресурсів;
- 4) для виділення земельних ділянок;
- 5) для проектування міст.

Який етап в історії переписів описаний: „Закладаються підвалини організації переписів. Формуються програми. Переписи вперше запроваджуються у країнах Європи та в США”.

- 1) перший (сер. XVIII – поч. XIX ст.);
- 2) перший (поч. XVIII – кін. XVIII ст.);
- 3) другий (кін. XVIII – поч. XIX ст.);
- 4) другий (поч. XVIII – кін. XVIII ст.).

Який етап в історії переписів описаний: „Інтенсивно розвивається теорія переписів, розширюються програми, вдосконалюються методи опрацювання отриманої інформації. У західноєвропейських країнах переписи стають одноденними”?

- 1) другий (поч. XIX – кін. XIX ст.);
- 2) другий (друга полов. XIX – перша полов. XX ст.);
- 3) третій (кін. XIX – поч. XX ст.);
- 4) третій (від середини XX ст.).

Який етап в історії переписів описаний: „Переписи запроваджують в усіх країнах світу. Демографічна інформація в глобальному масштабі опрацьовується спеціалістами Демографічної комісії ООН”?

- 1) другий (поч. XIX – кін. XIX ст.);
- 2) другий (друга полов. XIX – перша полов. XX ст.);

3) третій (кін. XIX – поч. XX ст.);

4) третій (від середини XX ст.).

У якій країні у 1750 р. було проведено перший перепис населення?

1) США;   3) Великобританія;   5) Швейцарія;

2) Австралія;   4) Швеція; 6) Франція.

Назвіть методи, які використовують для збирання статистичної інформації про населення:

1) тестування;   4) анкетування;

2) поточний облік;   5) спеціальні обстеження;

3) переписи населення;   6) реєстри.

В Україні останній перепис відбувся у (...) році.

Тема 2. Антропогенез і расогенез

У книзі якого автора вперше висловлено думку, що найближчими родичами людини є мавпи горили і шимпанзе?

1) Буше де Перт;   3) Чарльз Дарвін;

2) Томас Генрі Генкслі;   4) Томас Роберт Мальтус.

Приблизно 150 тис. років тому з'явилися:

1) Homo habilis;   2) Homo erectus;   3) Homosapiens.

Кого вчені вважають предками людей?

1) австралопітеків;   3) неандертальців;

2) пітекантропів;   4) кроманьйонців.

В якому регіоні виявлено численні знахідки решток австралопітеків?

1) Західна Африка;   3) Південна Азія;

2) Східна Африка;   4) Південно-Східна Азія.

Де вперше у 1924 р. було виявлено залишки австралопітеків?

1) на півдні Африки;   4) в Західній Європі;

2) на півночі Африки;   5) в Південно-Східній Азії;

3) в центрі Європи;   6) на заході Азії.

Коли приблизно з'явилися австралопітеки?

1) 8 млн років тому;   3) 2 млн років тому;

2) 12 млн років тому;   4) 6 млн років тому.

Хто є автором книги „Місце людини в природі” (1863 р.)?

1) Буше де Перт;   3) Чарльз Дарвін;

2) Томас Генрі Генкслі;   4) Томас Роберт Мальтус.

Хто є автором книги „Походження людини” (1871 р.)?

- 1) Буше де Перт;   3) Чарльз Дарвін;
- 2) Томас Генрі Генкслі;   4) Томас Роберт Мальтус.

Де вперше виявлено залишки пітекантропів?

- 1) Європа; 2) Африка; 3) о. Мадагаскар; 4) о. Ява; 5) о. Мальта.

Масове розселення людей по території Африки та Євразії розпочалося 1,5–1,7 млн. років тому у зв'язку з появою:

- 1) Homo habilis; 2) Homo erectus; 3) Homo sapiens; 4) Homo ergaster.

Хто із учених уперше застосував термін раса?

- 1) Ф. Берньє; 2) Т. Мальтус;
- 3) В. Вернадський; 4) С. Рудницький.

Виберіть правильне означення терміну раса.

- 1) Це історично сформована ареальна група людей, які мають спільне походження, подібні зовнішні та фізіологічні ознаки, які передаються спадково;
- 2) Це історично сформована ареальна група людей, які мають спільне етнонаціональне походження, зовнішньо подібні та мають подібні риси ментальності.
- 3) Соціальна група людей, які мають подібний зовнішній вигляд і компактно проживають на спільній території.
- 4) Група людей спільного етнічного походження, які мають подібну мову, культуру, звичаї та менталітет.

Коли почали формуватися людські раси?

- 1) 10 тис. років тому; 3) 100 – 200 тис. років тому;
- 2) 5 тис. років тому; 4) 90 – 40 тис. років тому.

Коли завершився процес расоутворення?

- 1) 4 тис. років тому;   3) 15 тис. років тому;
- 2) 28 тис. років тому;   4) 45 тис. років тому.

Виберіть неправильне твердження:

- 1) раси є наслідком етногенезу;
- 2) раси є наслідком внутрішньовидових мутацій;
- 3) расові ознаки формувалися у певному природно-географічному середовищі;
- 4) великі людські раси формувалися відносно ізольовано одна від одної.

Виберіть центри расоутворення.

- 1) західноєвропейський;   3) азійсько-тихоокеанський;

2) євро-африканський; 4) австралійський.

У якому із перелічених центрів расоутворення формувалася європеїдна раса?

1) західно-африканський; 3) азійсько-тихоокеанський;

2) євро-африканський; 4) австралійський.

У якому із перелічених центрів расоутворення формувалася негроїдна раса?

1) західно-африканський; 3) азійсько-тихоокеанський;

2) євро-африканський; 4) австралійський.

У якому із перелічених центрів расоутворення формувалася монголоїдна раса?

1) західно-африканський; 3) азійсько-тихоокеанський;

2) євро-африканський; 4) австралійський.

Яка раса є найбільша за кількістю населення?

1) європеїдна; 3) австралоїдна;

2) негроїдна; 4) монголоїдна.

Яка раса є найменша за кількістю населення?

1) європеїдна; 3) австралоїдна;

2) негроїдна; 4) монголоїдна.

До якого расового типу європеїдної раси належить населення Балканського півострова?

1) західноазійський; 6) альпійський;

2) біломоро-балтійський. 7) середземноморський;

3) динарський; 8) східноєвропейський;

4) центральноевропейський; 9) паміро-ферганський.

5) атлантико-балтійський;

Які расові типи відносяться до північної гілки європеїдної раси?

1) західноазійський; 6) альпійський;

2) індо-афганський; 7) середземноморський;

3) динарський; 8) східноєвропейський;

4) біломоро-балтійський; 9) паміро-ферганський.

5) атлантико-балтійський;

До якого расового типу європеїдної раси належить населення Афганістану, Пакистану, півночі Індії?

1) західноазійський; 6) альпійський;

2) індо-афганський; 7) середземноморський;

3) динарський; 8) східноєвропейський;

- 4) центральноевропейський;   9) паміро-ферганський.
5) атланти-балтійський;

Назвіть регіон компактного розселення населення капоїдної раси.

- 1) о. Нова Гвінея;   4) п-ів Індостан;
2) екваторіальні ліси Африки;   5) савани Африки;
3) пустеля Сахара;   6) Південна Африка.

До якого расового типу європеїдної раси належить населення Швейцарії та сусідніх територій Франції, ФРН, Австрії та Італії?

- 1) західноазійський;   6) альпійський;
2) біломоро-балтійський;   7) середземноморський;
3) динарський;   8) східноєвропейський;
4) центральноевропейський; 9) паміро-ферганський.
5) атланти-балтійський;

На які підраси поділяється азійська гілка монголоїдної раси?

- 1) японська;   4) індокитайська;
2) континентальна;   5) тибетська;
3) тихоокеанська;   6) арктична.

До якої підраси належать евенки, юкагіри, деякі групи якутів і бурятів?

- 1) центральнаазійська;   4) північноазійська;
2) південноазійська;   5) західноазійська.
3) східноазійська;

Які локальні раси належать до середньоєвропейської гілки європеїдної раси?

- 1) західноазійська;   6) альпійська;
2) індо-афганська;   7) середземноморська;
3) динарська;   8) східноєвропейська;
4) центральноевропейська;   9) біломоро-балтійська.
5) атланти-балтійська;

Назвіть територію компактного розселення меланезійців і папуасів.

- 1) о. Мадагаскар;   4) о-ви Меланезії;
2) Тропічна Африка;   5) Філіппінські о-ви;
3) о. Нова Гвінея;   6) Австралія.

До якої локальної раси європеїдної раси належить населення Піренейського та Апеннінського півостровів, півночі Африки?

1) західноазійська;	6) альпійська;
2) індо-афганська;	7) середземноморська;
3) динарська;	8) східноєвропейська;
4) центральноевропейська;	9) паміро-ферганська.
5) атланти-балтійська;	

На які гілки поділяється монголоїдна раса?

1) азійська;	3) євро-азійська;	5) китайська;
2) європейська;	4) американська;	6) тибетська.

Назвіть територію компактного розселення негритосів.

1) о. Мадагаскар;	4) о-ви Меланезії;
2) Тропічна Африка;	5) Філіппінські о-ви;
3) о. Нова Гвінея;	6) Австралія.

До якої локальної раси належить населення Південного Кавказу?

1) західноазійська;	6) альпійська;
2) індо-афганська;	7) середземноморська;
3) динарська;	8) східноєвропейська;
4) центральноевропейська;	9) біломоро-балтійська.
5) кавказька;	

Які локальні раси виділяють в межах континентального типу азійської гілки монголоїдної раси?

1) центральноеазійська;	4) північноазійська;
2) південноеазійська;	5) західноеазійська.
3) східноеазійська;	

До якої локальної раси належить населення Великої Британії, Нідерландів, Данії, Скандинавських країн і півночі ФРН?

1) західноеазійська;	6) альпійська;
2) індо-афганська;	7) середземноморська;
3) динарська;	8) східноевропейська;
4) центральноевропейська;	9) біломоро-балтійська.
5) атланти-балтійська;	

До якої локальної раси належить населення Східної Азії (північні китайці, тибетці та корейці)?

1) японська;	4) індокитайська;
2) континентальна;	5) тибетська;
3) тихоокеанська;	6) арктична.

Які расові типи відносяться до негроїдної раси?

1) негритоси;	3) пігмеї;	5) негри.

2) папуаси; 4) бушмени і готтентоти;

До якої локальної раси належить населення Естонії, Латвії, сходу Фінляндії, півночі європейської Росії?

1) західноазійська;	6) альпійська;
2) індо-афганська;	7) середземноморська;
3) динарська;	8) східноєвропейська;
4) центральноевропейська;	9) біломоро-балтійська.
5) атланти-балтійська;	

До якої локальної раси належить населення півночі Азії (ескімоси та алеути)?

1) японська;	4) індокитайська;
2) континентальна;	5) тибетська;
3) тихоокеанська;	6) арктична.

До якої локальної раси належить населення східної Європи, півдня Сибіру і Далекого Сходу?

1) біломоро-балтійська;	6) альпійська;
2) індо-афганська;	7) середземноморська;
3) динарська;	8) східноєвропейська;
4) центральноевропейська;	9) паміро-ферганська.
5) атланти-балтійська;	

Назвіть регіон компактного розселення негрської локальної раси.

1) о. Нова Гвінея;	4) п-ів Індостан;
2) екваторіальні ліси Африки;	5) савани Африки;
3) пустеля Сахара;	6) Південна Африка;

До якої локальної раси належить населення Центральної та Центрально-Східної Європи?

1) західноазійська;	6) альпійська;
2) індо-афганська;	7) середземноморська;
3) динарська;	8) східноєвропейська;
4) центральноевропейська;	9) біломоро-балтійська.
5) атланти-балтійська;	

Назвіть територію компактного розселення ветоїдів.

1) о. Ява;	3) о. Шрі-Ланка;	5) о. Хайнань;
2) о. Хоккайдо;	4) о. Суматра;	6) о. Тайвань.

Які локальні раси належать до південної гілки європеїдної раси?

1) західноазійська;	6) альпійська;
2) індо-афганська;	7) середземноморська;

- 3) динарська; 8) кавказька;
4) центральноєвропейська; 9) памиро-ферганська.
5) каспійська;

До якої локальної раси належить населення Узбекистану, Таджикистану та прилеглих територій Афганістану, Киргизстану і Китаю?

- 1) західноазійська; 6) альпійська;
2) індо-афганська; 7) середземноморська;
3) динарська; 8) кавказька;
4) памиро-ферганська; 9) каспійська.
5) атланти-балтійська;

До якої підраси належать монголи, буряти, якути, тувинці й алтайці?

- 1) центральноазійська; 4) північноазійська;
2) південноазійська; 5) західноазійська.
3) східноазійська;

Назвіть територію компактного розселення айнів.

- 1) о. Ява; 3) о. Шрі-Ланка; 5) о. Хайнань;
2) о. Хоккайдо; 4) о. Суматра; 6) о. Тайвань.

Назвіть регіон компактного розселення пігмеїв.

- 1) о. Нова Гвінея; 4) п-ів Індостан;
2) екваторіальні ліси Африки; 5) савани Африки;
3) пустеля Сахара; 6) Південна Африка.

Які локальні раси виділяють серед представників австралоїдної раси?

- 1) індонезійці; 5) айни;
2) аборигени Австралії; 6) меланезійці і папуаси;
3) малайці; 7) негритоси;
4) ведоїди; 8) новозеландці.

Як називаються раси, що протягом тривалого періоду формуються на межі ареалів розселення великих людських рас?

- 1) перехідні; 2) змішані; 3) ареальні; 4) пограничні.

Які перехідні раси сформувалися на східній межі розселення європеоїдів у зоні контакту з азійськими монголоїдами?

- 1) ефіопська; 6) самбо;
2) уральська; 7) південносибірська;
3) малайська; 8) малагасійська;

- 4) південноазійська;   9) мулати.
5) метиси;

Яка перехідна раса сформувалася на південно-східній межі розселення південних європеоїдів у зоні контакту з австралоїдами?

- 1) ефіопська;   6) самбо;
2) уральська;   7) південносибірська;
3) малайська;   8) малагасійська;
4) південноазійська;   9) мулати.
5) метиси;

Яка перехідна раса сформувалася на південній межі розселення європеоїдів у зоні контакту з негроїдами?

- 1) ефіопська;   6) самбо;
2) уральська;   7) південносибірська;
3) малайська;   8) малагасійська;
4) південноазійська;   9) мулати.
5) метиси;

Яка перехідна раса сформувалася на південно-східних окраїнах ареалу розселення азійських монголоїдів у зоні контакту з австралоїдами?

- 1) ефіопська;   6) самбо;
2) уральська;   7) південносибірська;
3) малайська;   8) малагасійська;
4) південноазійська;   9) мулати.
5) метиси;

Як називається сучасний процес змішування рас?

- 1) конвергенція;   2) метисація;   3) інтеграція;   4) асиміляція.

Як називають раси, що утворюються внаслідок змішування різних рас (нащадків змішаних шлюбів)?

- 1) перехідні;   2) змішані;   3) ареальні;   4) пограничні.

Як називають нащадків від шлюбів європеоїдів і монголоїдів?

- 1) ефіопи;   3) метиси;   5) малагасійці;
2) малайці;   4) самбо;   6) мулати.

Як називають нащадків від шлюбів європеоїдів та негроїдів?

- 1) ефіопи;   3) метиси;   5) малагасійці;
2) малайці;   4) самбо;   6) мулати.

Як називають нащадків від шлюбів негроїдів та монголоїдів?

1) ефіопи;	3) метиси;	5) малагасійці;
2) малайці;	4) самбо;	6) мулати.

Тема 3. Демографічний розвиток людства

Вкажіть кількість населення світу (млн осіб) у середині 2016 р.?

В розвинених країнах проживає (...) % населення світу.

Вкажіть кількість населення Америки (млн осіб) у 2016 р.?

Вкажіть кількість населення Африки (млн осіб) у 2016 р.?

Яка кількість населення (млн осіб) проживала в Європі у 2016 р.?

Яка кількість населення (млн осіб) проживала в Азії у 2016 р.?

Яка кількість населення (млн осіб) проживала в Австралії та Океанії у 2016 р.?

Кількість населення України на 1.01.2017 р.–(...) млн осіб.

Вкажіть з точністю до десятих.

Яке місце у світі за кількістю населення займала Україна у 2016 р.?

Більші за людністю від України європейські країни.

1) Польща;	3) Іспанія;	5) Італія;
2) Білорусь;	4) Греція;	6) Франція.

Назвіть європейські країни, які більші за людністю від України.

1) ФРН;	3) Велика Британія;	5) Португалія;
2) Австрія;	4) Румунія;	6) Іспанія.

Яка країна Африки найбільша за кількістю населення?

1) Єгипет;	2) Ефіопія;	3) Нігерія;	4) Нігер;	5) ПАР;	6) Судан.

Яка країна Європи найбільша за кількістю населення?

1) ФРН;	2) Франція;	3) Польща;	4) Італія;
5) Велика Британія;	6) Україна.		

Яка країна Америки найбільша за кількістю населення?

1) США;	2) Канада;	3) Мексика;
4) Аргентина;	5) Бразилія;	6) Венесуела.

Який регіон має найнижчу частку у населенні світу?

1) Європа;	3) Африка;	5) Австралія і Океанія.
2) Азія;	4) Америка;	

Який регіон має найвищу частку у населенні світу?

1) Європа;	3) Африка;	5) Австралія і Океанія.
2) Азія;	4) Америка;	

Яка країна займає перше місце у світі за кількістю населення?

1) Індія;	3) Росія;	5) Австралія;
2) Китай;	4) Канада;	6) США.

Яка країна займає друге місце у світі за кількістю населення?

1) Індія;	3) Росія;	5) Австралія;
2) Китай;	4) Канада;	6) США.

Які країни входять в десятку найбільших за людністю країн світу?

1) Пакистан;	3) ФРН;	5) Туреччина;
2) Бангладеш;	4) Росія;	6) Велика Британія.

Яка країна не входить в десятку найбільших за людністю країн світу?

1) Бразилія;	3) Росія;	5) Індонезія;
2) ФРН;	4) Нігерія;	6) Бангладеш.

Запишіть країни у порядку від найбільшої до найменшої за кількістю населення.

- 1) ФРН; 2) Італія; 3) Нігерія; 4) Індія.

Запишіть країни у порядку від найбільшої до найменшої за кількістю населення.

- 1) Індонезія; 2) Канада; 3) Польща; 4) Україна.

Запишіть країни у порядку від найбільшої до найменшої за кількістю населення.

- 1) Афганістан; 2) Пакистан; 3) В'єтнам; 4) США.

Запишіть країни у порядку від найбільшої до найменшої за кількістю населення.

- 1) Греція; 2) Україна; 3) Молдова; 4) Франція.

Впорядкуйте країни за людністю від найменшої.

- 1) Канада; 2) Росія; 3) Україна; 4) Пакистан.

Впорядкуйте країни за людністю від найменшої.

- 1) Італія; 2) Японія; 3) Україна; 4) Казахстан.

Впорядкуйте країни за людністю від найменшої.

- 1) Греція; 2) Монголія; 3) Бангладеш; 4) ПАР.

Впорядкуйте країни за людністю від найменшої.

- 1) Іспанія; 2) Україна; 3) Білорусь; 4) Грузія.

Назвіть регіон з найвищими темпами приросту населення у 2009–2014 рр.

- 1) Азія; 2) Африка; 3) Америка; 4) Європа.

Демографічну історію людства поділяють на (...) якісно відмінних періоди.

Для (...) періоду демографічної історії людства властиві такі ознаки: «Висока народжуваність, висока смертність, яка зумовлена епідеміями інфекційних хворіб, голодом, поганими умовами життя людей. Природний приріст дуже низький, населення зростає повільно».

Для (...) періоду демографічної історії людства властиві такі ознаки: «При поступовому зниженні народжуваності смертність швидко знижується внаслідок прогресу медицини, покращення матеріального становища людей. Темпи приросту населення зростають. Кількість населення збільшується стрімкими темпами».

Коли темпи зростання кількості населення світу були максимальними?

- 1) на поч. ХХ ст.;
- 2) в кінці ХІХ ст.;
- 3) у 80-х роках ХХ ст.;
- 4) у 60-х роках ХХ ст.;
- 5) у 70-х роках ХХ ст.;
- 6) у 90-х роках ХХ ст.

Сукупність процесів народжуваності і смертності, що забезпечують безперервне відновлення і зміну людських поколінь:

- 1) депопуляція;
- 2) зростання населення;
- 3) демографічне явище;
- 4) природний рух.

Як покращення матеріальних умов життя людей впливає на процеси народжуваності?

- 1) народжуваність знижується;
- 2) народжуваність зростає;
- 3) не змінюється;
- 4) зв'язку не існує.

Яким чином покращення матеріальних умов життя людей впливає на процеси смертності?

- 1) смертність знижується;
- 2) смертність зростає;
- 3) смертність не змінюється;
- 4) зв'язку не існує.

Фактор підвищення рівня зайнятості сприяє:

- 1) зростанню народжуваності;
- 2) зниженню народжуваності;
- 3) коливанню народжуваності;
- 4) зв'язку не існує.

При зростанні культурного рівня смертність:

- 1) знижується;
- 2) зростає;
- 3) не змінюється;
- 4) зв'язку не існує.

При зростанні культурного рівня народжуваність:

1) зростає; 2) зменшується; 3) незмінний; 4) коливається циклічно.
Середня кількість дівчат, яких народила б одна жінка, що прожила би до кінця репродуктивного періоду, при збереженні впродовж її життя сучасних рівнів народжуваності у кожному віці:

- 1) нетто-коефіцієнт відтворення;
- 2) бруutto-коефіцієнт відтворення;
- 3) сумарний коефіцієнт народжуваності;
- 4) загальний коефіцієнт народжуваності.

Середня кількість дітей, народжених однією жінкою за весь репродуктивний період:

- 1) загальний коефіцієнт народжуваності;
- 2) повіковий коефіцієнт народжуваності;
- 3) сумарний коефіцієнт народжуваності;
- 4) коефіцієнт фертильності.

Кількість народжених в розрахунку на 1000 осіб середньої кількості населення:

- 1) загальний коефіцієнт народжуваності;
- 2) повіковий коефіцієнт народжуваності;
- 3) сумарний коефіцієнт народжуваності;
- 4) коефіцієнт фертильності.

Який підхід у виділенні типів відтворення населення базується на аналізі величини нетто коефіцієнта відтворення населення?

- 1) кількісний; 2) історичний; 3) географічний; 4) описовий.

Вкажіть тип відтворення населення, якщо нетто коефіцієнт менше одиниці:

- 1) розширений; 2) простий; 3) звужений; 4) стаціонарний.

Вкажіть тип відтворення населення, якщо нетто коефіцієнт більше одиниці:

- 1) розширений; 2) простий; 3) звужений; 4) стаціонарний.

Вкажіть тип відтворення населення, якщо нетто коефіцієнт рівний одиниці:

- 1) розширений; 2) простий; 3) звужений; 4) стаціонарний.

Який тип відтворення населення характерний для України?

- 1) розширений; 2) простий; 3) звужений; 4) стаціонарний.

Який тип відтворення населення характерний для Росії?

- 1) розширений; 2) простий; 3) звужений; 4) стаціонарний.

Який тип відтворення населення характерний для Індії?

- 1) розширений;
- 2) простий;
- 3) звужений;
- 4) стаціонарний.

Який тип відтворення населення характерний для Кенії?

- 1) розширений;
- 2) простий;
- 3) звужений;
- 4) стаціонарний.

Який тип відтворення населення характерний для Венесуели?

- 1) розширений;
- 2) простий;
- 3) звужений;
- 4) стаціонарний.

Який тип відтворення населення характерний для Бангладеш?

- 1) розширений;
- 2) простий;
- 3) звужений;
- 4) стаціонарний.

Який тип відтворення населення характерний для Греції?

- 1) розширений;
- 2) простий;
- 3) звужений;
- 4) стаціонарний.

Перелічіть країни зі звуженим типом відтворення населення.

- 1) Індія;
- 2) Сомалі;
- 3) Росія;
- 4) ФРН;
- 5) Мексика.

Перелічіть країни з розширеним типом відтворення населення.

- 1) Індія;
- 2) Сомалі;
- 3) Росія;
- 4) ФРН;
- 5) Мексика.

Перелічіть країни з розширеним типом відтворення населення.

- 1) Намібія;
- 2) Білорусь;
- 3) Польща;
- 4) Індонезія;
- 5) Японія.

Перелічіть країни з розширеним типом відтворення населення.

- 1) Єгипет;
- 3) Сьєра Леоне;
- 5) Чад;
- 2) Словенія;
- 4) Португалія;
- 6) Угорщина.

Який регіон має найвищий сумарний коефіцієнт народжуваності?

- 1) Європа;
- 3) Африка;
- 2) Азія;
- 4) Латинська Америка;
- 5) Північна Америка;
- 6) Австралія і Океанія.

Середня кількість дівчат, які народжені жінкою за весь репродуктивний період і які дожили до того віку, в якому була жінка під час народження кожної з цих дівчат:

- 1) нетто-коефіцієнт відтворення;
- 2) бруто-коефіцієнт відтворення;
- 3) сумарний коефіцієнт народжуваності;
- 4) коефіцієнт фертильності.

Вкажіть невірне твердження.

- 1) сумарний коефіцієнт народжуваності в Африці зростає протягом останніх 60 років;
- 2) сумарний коефіцієнт народжуваності в Латинській Америці знижується;
- 3) сумарний коефіцієнт народжуваності в Азії є нижчим, ніж в Африці;

4) сумарний коефіцієнт народжуваності в Європі нижчий, ніж в Латинській Америці.

Депопуляція у західноєвропейських країнах спричинена

- 1) міграційним відтоком населення;
- 2) переважанням смертності над народжуваністю;
- 3) переважанням народжуваністю над смертністю;
- 4) зниженням рівня демографічного старіння.

Депопуляція в Україні спричинена:

- 1) міграційним відтоком населення упродовж останніх п'яти років;
- 2) переважанням смертності над народжуваністю;
- 3) переважанням народжуваністю над смертністю;
- 4) зниженням рівня демографічного старіння.

Назвіть два чинника демографічного старіння

- 1) зниження екзогенної смертності;
- 2) зростання екзогенної смертності;
- 3) зростання народжуваності;
- 4) зниження народжуваності.

Що найбільше впливає на величину загального коефіцієнта смертності?

- 1) вікова структура;
- 2) статева структура;
- 3) етнічна структура;
- 4) конфесійна структура.

Кількість померлих в розрахунку на 1000 осіб середньої кількості населення:

- 1) сумарний коефіцієнт смертності;
- 2) загальний коефіцієнт смертності;
- 3) коефіцієнт дитячої смертності;
- 4) повіковий коефіцієнт смертності.

Кількість померлих дітей у віці до 1 року в розрахунку на 1000 народжених:

- 1) сумарний коефіцієнт смертності;
- 2) загальний коефіцієнт смертності;
- 3) загальний коефіцієнт дитячої смертності;
- 4) повіковий коефіцієнт смертності.

У якому регіоні загальний коефіцієнт дитячої смертності вищий?

- 1) Африка;
- 3) Європа;
- 5) Латинська Америка;

2) Азія; 4) Північна Америка; 6) Австралія і Океанія.

У якому регіоні загальний коефіцієнт дитячої смертності нижчий?

- 1) Африка; 3) Західна Європа; 5) Латинська Америка;
2) Азія; 4) Північна Америка; 6) Австралія і Океанія.

Впорядкуйте країни за рівнем дитячої смертності від найнижчого значення.

- 1) Норвегія; 2) Гаїті; 3) Сьєра-Леоне; 4) Польща.

Який показник використовують для оцінки рівня соціального благополуччя суспільства?

- 1) загальний коефіцієнт народжуваності;
2) загальний коефіцієнт смертності;
3) загальний коефіцієнт дитячої смертності;
4) загальний коефіцієнт природного приросту.

Назвіть два фактори, які найбільше впливають на рівень смертності в розвинених країнах світу:

- 1) низький рівень медичного обслуговування;
2) деформована вікова структура;
3) низькі доходи населення;
4) важкі соціально-економічні умови;
5) негативні соціальні явища.

Назвіть чотири фактори, які впливають на рівень смертності в країнах, що розвиваються?

- 1) низький рівень медичного обслуговування;
2) деформована вікова структура;
3) низькі доходи населення;
4) важкі соціально-економічні умови;
5) негативні соціальні явища;
6) надмірне вживання продуктів, що містять ГМО.

Жителі якої країни мають найвищу середню тривалість життя?

1) Швеція; 2) Японія; 3) Китай; 4) США; 5) Норвегія; 6) Канада.

Де нижча середня тривалість життя людей?

- 1) в розвинених країнах;
2) в країнах, що розвиваються;
3) в посткомуністичних країнах;

4) в нових індустріальних країнах.

Як змінюється середня тривалість життя людей у світі?

1) зменшується; 2) зростає; 3) не змінюється; 4) коливається.

Назвіть країну з вищою середньою тривалістю життя.

1) Замбія; 2) Туніс; 3) Індія; 4) ЦАР.

В якому регіоні більша різниця середньої тривалості життя жінок та чоловіків?

1) Східна Європа; 3) Тропічна Африка; 5) Південна Африка;

2) Західна Європа; 4) Латинська Америка; 6) Північна Африка.

Де вища середня тривалість життя людей?

1) в розвинених країнах;
2) в країнах, що розвиваються;
3) в посткомуністичних країнах;
4) в країнах перехідної економіки.

Впорядкуйте країни за рівнем середньої тривалості життя населення від найвищого значення.

1) Україна; 2) Швеція; 3) Польща; 4) Японія.

Середня тривалість життя населення України у 2016 р.–(...) років.

Середня тривалість життя населення світу у 2016 р.–(...) років.

Частка чоловіків у населенні світу становить (...) %. Вкажіть з точністю до десятих.

Частка жінок у населенні світу становить (...) %. Вкажіть з точністю до десятих.

У статевій структурі населення світу:

1) переважають чоловіки; 3) існує рівновага;
2) переважають жінки; 4) співвідношення змінюється щороку.

У статевій структурі населення України:

1) переважають чоловіки; 3) існує рівновага;
2) переважають жінки; 4) співвідношення змінюється щороку.

У світі у 2016 р. чоловіків було на (...) млн. більше, ніж жінок.

Вкажіть вірне твердження:

1) З розвитком людства кількісна перевага чоловіків зменшується;
2) З розвитком людства кількісна перевага жінок зменшується;

3) З розвитком людства кількісна перевага чоловіків зростає;

4) З розвитком людства кількісна перевага жінок зростає.

Вкажіть вірне твердження: головними чинниками формування статевого складу населення є:

1) рівень народжуваності, повікова смертність та екологічні умови життя;

2) біологічна константа співвідношення статей при народженні та дитяча смертність;

3) біологічна константа співвідношення статей при народженні, повікова смертність та міграції;

4) біологічна константа співвідношення статей при народженні, повікова смертність та екологічні умови життя.

Кількість утриманців (дітей та осіб похилого віку) на 1000 осіб батьківського покоління:

1) коефіцієнт демографічного навантаження;

2) коефіцієнт маскулінізації;

3) коефіцієнт демографічного здоров'я;

4) коефіцієнт демографічного старіння.

Кількість жінок на 1000 чоловіків:

1) коефіцієнт фемінізації;

2) коефіцієнт демографічного навантаження;

3) коефіцієнт маскулінізації;

4) коефіцієнт демографічного здоров'я;

5) коефіцієнт демографічного старіння.

Кількість чоловіків на 1000 жінок:

1) коефіцієнт фемінізації;

2) коефіцієнт демографічного навантаження;

3) коефіцієнт маскулінізації;

4) коефіцієнт демографічного здоров'я;

5) коефіцієнт демографічного старіння.

У дитячому віці у світі:

1) переважають чоловіки;

2) переважають жінки;

3) існує рівновага статей;

4) статеве співвідношення змінюється щороку.

У дорослому віці у світі:

1) статеве співвідношення змінюється щороку;

- 2) переважають жінки;
- 3) переважають чоловіки;
- 4) існує рівновага статей.

Серед людей похилого віку у світі:

- 1) статеве співвідношення змінюється щороку;
- 2) переважають жінки;
- 3) переважають чоловіки;
- 4) існує рівновага статей.

У Європі у віці від 15 до 64 років:

- 1) статеве співвідношення змінюється щороку;
- 2) переважають жінки;
- 3) переважають чоловіки;
- 4) існує рівновага статей.

В Азії у віці від 15 до 64 років:

- 1) статеве співвідношення змінюється щороку;
- 2) переважають жінки;
- 3) переважають чоловіки;
- 4) існує рівновага статей.

Коефіцієнт маскулінізації у світі з 1970 до 2015 рр.:

- 1) зменшився;
- 2) збільшився;
- 3) не змінився;
- 4) зменшився удвічі.

Коефіцієнт маскулінізації у віці до 15 років у світі за 1970–2016 рр.:

- 1) зменшився;
- 2) збільшився;
- 3) не змінився;
- 4) зменшився удвічі.

Коефіцієнт маскулінізації у віці 15–64 років у світі за 1970–2016 рр.:

- 1) зменшився;
- 2) збільшився;
- 3) не змінився;
- 4) зменшився удвічі.

Коефіцієнт маскулінізації у віці старше 65 років у світі за 1970–2016 рр.:

- 1) зменшився;
- 2) збільшився;
- 3) не змінився;
- 4) збільшився удвічі.

Середній вік населення світу в 2016 р. становив (...) років.

У якій країні найбільша кількісна перевага постійного чоловічого населення?

- 1) Японія;
- 2) Індія;
- 3) США;
- 4) Канада;
- 5) Ірак;
- 6) Росія.

Скільки хлопчиків у середньому народжується на кожних 100 дівчаток у великих сукупностях населення?

- 1) 104–107; 2) 100–104; 3) 95–100; 4) 98–102.

Як називається явище зростання частки осіб похилого віку у структурі населення?

- 1) демографічні хвилі; 3) депопуляція;
2) демографічне старіння; 4) пересування когорт.

Впорядкуйте країни за рівнем демографічного старіння від найнижчого значення.

- 1) Франція; 2) Нігер; 3) США; 4) Туніс.

Впорядкуйте країни за рівнем демографічного старіння від найнижчого значення.

- 1) Чад; 2) Китай; 3) Польща; 4) Італія.

Виберіть країни, де у статевій структурі переважає жіноче населення.

- 1) Україна; 2) Китай; 3) Саудівська Аравія; 4) Ірак;
5) Індія; 6) Японія; 7) Грузія.

У якому регіоні спостерігається найбільша відносна перевага жіночого населення над чоловічим?

- 1) Північна Америка; 3) Європа; 5) Африка;
2) Латинська Америка; 4) Азія; 6) Австралія і Океанія.

Виберіть країни, де у статевій структурі переважає чоловіче населення.

- 1) Велика Британія; 3) Казахстан; 5) Кувейт;
2) Пакистан; 4) Бангладеш; 6) Грузія.

Серед дитячого населення (до 15 років) у світі:

- 1) переважає чоловіче населення;
2) переважає жіноче населення;
3) є майже рівне співвідношення чоловіків і жінок;
4) сталого співвідношення статей не виявлено.

Серед дорослого населення (16–49 років) у світі:

- 1) переважає чоловіче населення;
2) переважає жіноче населення;
3) є майже рівне співвідношення чоловіків і жінок;
4) сталого співвідношення статей не виявлено.

Серед осіб похилого віку (50 р. і старше) у світі:

- 1) переважає чоловіче населення;

- 2) переважає жіноче населення;
- 3) є майже рівне співвідношення чоловіків і жінок;
- 4) сталого співвідношення статей не виявлено.

Які кількісні параметри регресивного типу вікової структури населення?

- 1) діти –40%, доросле населення – 50%, особи похилого віку – 10%;
- 2) діти –25%, доросле населення – 50%, особи похилого віку – 25%;
- 3) діти –20%, доросле населення – 50%, особи похилого віку – 30%;
- 4) діти – 5%, доросле населення – 50%, особи похилого віку – 45%.

Які кількісні параметри прогресивного типу вікової структури населення?

- 1) діти – 40%, доросле населення –50%, особи похилого віку – 10%;
- 2) діти – 25%, доросле населення –50%, особи похилого віку – 25%;
- 3) діти – 20%, доросле населення –50%, особи похилого віку – 30%;
- 4) діти – 10%, доросле населення –50%, особи похилого віку – 40%.

Які кількісні параметри стаціонарного типу вікової структури населення?

- 1) діти – 40%, доросле населення –50%, особи похилого віку – 10%;
- 2) діти – 25%, доросле населення –50%, особи похилого віку – 25%;
- 3) діти – 20%, доросле населення –50%, особи похилого віку – 30%;
- 4) діти – 5%, доросле населення – 50%, особи похилого віку – 45%.

Хто із демографів уперше запропонував виділяти типи вікових структур населення?

- 1) Т. Мальтус;
- 2) Г. Сундберг;
- 3) А. Ландрі;
- 4) І. Прибиткова.

Яка головна ознака статевої структури населення Європи?

- 1) переважає чоловіче населення;
- 2) переважає жіноче населення;
- 3) є майже рівне співвідношення чоловіків і жінок;
- 4) сталого співвідношення статей не виявлено.

Яка головна ознака статевої структури населення Північної Америки?

- 1) переважає чоловіче населення;
- 2) переважає жіноче населення;
- 3) є майже рівне співвідношення чоловіків і жінок;
- 4) сталого співвідношення статей не виявлено.

Яка головна ознака статевої структури населення Азії?

- 1) переважає чоловіче населення;
- 2) переважає жіноче населення;
- 3) є майже рівне співвідношення чоловіків і жінок;
- 4) сталого співвідношення статей не виявлено.

Яка головна ознака статевого складу населення ісламських країн Азії та Африки?

- 1) переважає чоловіче населення;
- 2) переважає жіноче населення;
- 3) є майже рівне співвідношення чоловіків і жінок;
- 4) сталого співвідношення статей не виявлено.

Яка головна ознака статевого складу населення Африки?

- 1) переважає чоловіче населення;
- 2) переважає жіноче населення;
- 3) є майже рівне співвідношення чоловіків і жінок;
- 4) сталого співвідношення статей не виявлено.

Яка головна ознака статевої структури населення Західної Європи?

- 1) переважає чоловіче населення;
- 2) переважає жіноче населення;
- 3) є майже рівне співвідношення чоловіків і жінок;
- 4) сталого співвідношення статей не виявлено.

Вкажіть вікові межі (в роках) працездатного населення, що визначено законодавством України:

- 1) 14–59;   2) 15–60;   3) 16–59;   4) 18–70.

Вкажіть вікові межі (в роках) допрацездатного населення, що визначено законодавством України:

- 1) 0–14;   2) 0–15;   3) 0–16;   4) 0–17;   5) 0–18.

Яким терміном користуються в економіці для означення вікової категорії людей, старше 60 років?

- 1) працездатне населення;   3) післяпрацездатне населення;
2) доросле населення;   4) особи похилого віку.

Який графічний метод використовують для аналізу віково-статевої структури населення?

- 1) кругова структурна діаграма;   3) гістограма;
2) піраміда;   4) графік.

Гострий кут при основі віково-статевої піраміди свідчить про те, що:

- 1) рівень народжуваності високий;
2) рівень народжуваності низький;
3) рівень смертності високий в усіх вікових групах;
4) рівень смертності низький в усіх вікових групах;
5) існує значна диспропорція статей в усіх вікових групах;
6) існує рівновага статей в усіх вікових групах.

Про що свідчить вузька основа віково-статевої піраміди?

- 1) рівень народжуваності високий;
2) рівень народжуваності низький;
3) рівень смертності високий в усіх вікових групах;
4) рівень смертності низький в усіх вікових групах;
5) існує значна диспропорція статей в усіх вікових групах;
6) існує рівновага статей в усіх вікових групах.

Про що свідчить широка основа віково-статевої піраміди?

- 1) рівень народжуваності високий;
2) рівень народжуваності низький;
3) рівень смертності високий в усіх вікових групах;
4) рівень смертності низький в усіх вікових групах;
5) існує значна диспропорція статей в усіх вікових групах;
6) існує рівновага статей в усіх вікових групах.

Тупий кут при основі віково-статевої піраміди свідчить про те, що:

- 1) рівень народжуваності високий;
2) рівень народжуваності низький;
3) рівень смертності високий в усіх вікових групах;
4) рівень смертності низький в усіх вікових групах;

- 5) існує значна диспропорція статей в усіх вікових групах;
- 6) існує рівновага статей в усіх вікових групах.

Для яких країн висота віково-статевої піраміди населення є вищою?

- 1) розвинених країн;
- 2) країн, що розвиваються;
- 3) посткомуністичних країн;
- 4) найбільш відсталих.

Для яких країн висота віково-статевої піраміди населення є нижчою?

- 1) розвинених країн;
- 2) країн, що розвиваються;
- 3) посткомуністичних країн;
- 4) нових індустриальних.

Як називається явище, коли близькі по часу народження покоління різко відрізняються між собою за кількістю населення?

- 1) демографічні хвилі;
- 2) демографічне старіння;
- 3) депопуляція;
- 4) пересування когорт.

Який критерій демографічного постаріння (за підходами ООН)?

- 1) частка осіб, старше 65 р. більше 7%;
- 2) частка осіб, старше 65 р. більше 4%;
- 3) частка осіб, старше 65 р. менше 7%;
- 4) частка осіб, старше 65 р. менше 4%.

Якщо частка осіб, старше 65 р., менше 4%, то населення є:

- 1) молодим;
- 2) старим;
- 3) на порозі старості;
- 4) юним.

Якщо частка осіб, старше 65 р., більше 7%, то населення є:

- 1) молодим;
- 2) старим;
- 3) на порозі старості;
- 4) юним.

Якщо частка осіб, старше 65 років, у межах 4–7 %, то населення є:

- 1) молодим;
- 2) старим;
- 3) на порозі старості;
- 4) юним.

Які наслідки демографічного старіння населення?

- 1) знижується економічне навантаження працездатного населення;
- 2) зростає економічне навантаження працездатного населення;
- 3) погіршуються умови відтворення генерацій;
- 4) покращуються умови відтворення генерацій.

Умовно прийнятий в демографії репродуктивний вік жінки:

- 1) 14 – 50;
- 2) 15 – 49;
- 3) 16 – 55;
- 4) 16 – 50.

Впорядкуйте регіони світу від найменшої частки дитячого населення до найбільшої.

- 1) Європа;
- 2) Азія;
- 3) Африка;
- 4) Північна Америка.

Впорядкуйте регіони світу за рівнем демографічного старіння від найвищого рівня.

1) Європа; 2) Азія; 3) Африка; 4) Північна Америка.

Рівень демографічного старіння в Україні 2016 р. за підходами ООН становив (...) %.

Рівень демографічного старіння у світі 2016 р. за підходами ООН становив (...) %.

Форма шлюбу, в якому чоловік має кількох дружин – це:

1) полігамія; 3) полігінія; 5) моногамія;
2) поліандрія; 4) гомогамія; 6) гетерогамія.

Форма шлюбу, коли один із членів подружжя має кількох шлюбних партнерів – це:

1) полігамія; 3) полігінія; 5) моногамія;
2) поліандрія; 4) гомогамія; 6) гетерогамія.

Як називається шлюб, в якому чоловік має одну дружину, і навпаки?

1) полігамія; 3) полігінія; 5) моногамія;
2) поліандрія; 4) гомогамія; 6) гетерогамія.

Форма шлюбу, в якому дружина має кількох чоловіків – це:

1) полігамія; 3) полігінія; 5) моногамія;
2) поліандрія; 4) гомогамія; 6) гетерогамія.

Форма сім'ї гаремного типу – це:

1) полігамія; 3) полігінія; 5) моногамія;
2) поліандрія; 4) гомогамія; 6) гетерогамія.

Яка форма шлюбу поширена в ісламських країнах?

1) полігамія; 3) полігінія; 5) моногамія;
2) поліандрія; 4) гомогамія; 6) гетерогамія.

Хто є автором концепції демографічного переходу?

1) Г. Сундберг; 2) Т. Мальтус; 3) А. Ландрі; 4) А. Кетле.

Який підхід у виділенні типів відтворення населення базується на виокремленні епох, груп країн, або народів, які характеризуються подібними рисами природного відтворення населення та віково-статевої структури?

1) кількісний; 2) історичний; 3) географічний; 4) демографічний.

Демографічний перехід складається з (...) фаз.

Як називають першу фазу демографічного переходу?

1) демографічна революція; 4) переворот у народжуваності;

2) демографічне старіння; 5) стабілізація населення;

3) депопуляція; 6) депортація.

Як називають другу фазу демографічного переходу?

1) демографічна революція; 4) переворот у народжуваності;

2) демографічне старіння; 5) стабілізація населення;

3) депопуляція; 6) бейбі-бум.

Як називається четверта фаза демографічного переходу?

1) демографічна революція; 4) переворот у народжуваності;

2) демографічне старіння; 5) стабілізація населення;

3) депопуляція; 6) демографічний вибух.

Які регіони перебувають на третій фазі демографічного переходу до сучасного типу відтворення населення?

1) Африка; 3) Латинська Америка; 5) Азія;

2) Північна Америка; 4) Європа; 6) Австралія.

Яке явище часто проявляється на третій фазі демографічного переходу?

1) демографічна революція; 4) переворот у народжуваності;

2) демографічне старіння; 5) стабілізація населення;

3) депопуляція; 6) депортація.

Який історичний тип відтворення населення характерний для епохи привласнювальної економіки?

1) сучасний; 3) традиційний; 5) постіндустріальний;

2) архетип; 4) доісторичний; 6) індустріальний.

Який історичний тип відтворення населення характерний для аграрної епохи?

1) сучасний; 3) традиційний; 5) постіндустріальний;

2) архетип; 4) доісторичний; 6) індустріальний.

Який історичний тип відтворення населення характерний для епохи індустріального і постіндустріального суспільства?

1) сучасний; 3) традиційний; 5) постіндустріальний;

2) архетип; 4) доісторичний; 6) індустріальний.

Якому історичному типу відтворення населення характерна висока тривалість життя і повільне зростання людності?

- 1) сучасний;   3) традиційний;   5) постіндустріальний;
- 2) архетип;   4) доісторичний;   6) індустріальний.

Якому історичному типу відтворення населення характерна коротка тривалість життя, висока народжуваність і смертність, повільне зростання населення?

- 1) сучасний;   3) традиційний;   5) постіндустріальний;
- 2) архетип;   4) доісторичний;   6) індустріальний.

Яке з означень «демографічного переходу» є вірним?

- 1) це процес поступового зростання народжуваності і зниження смертності у зв'язку з соціально-економічним розвитком країн;
- 2) це процес зниження народжуваності, смертності і зростання природного приросту внаслідок соціально-економічного розвитку;
- 3) це процес послідовної зміни народжуваності, смертності і природного приросту населення у зв'язку з соціально-економічним розвитком країн;
- 4) це процес хвилеподібного зростання народжуваності, смертності та природного приросту внаслідок проведення демографічної політики.

Який головний чинник зниження смертності на першій фазі демографічного переходу?

- 1) покращення екологічної ситуації;
- 2) прогрес у медичній сфері;
- 3) ліквідація соціальних негараздів в країні;
- 4) демократизація суспільства;
- 5) зміна демографічної поведінки населення внаслідок соціально-економічного прогресу;
- 6) деформація вікової структури населення.

Який головний чинник зниження народжуваності на другій фазі демографічного переходу?

- 1) покращення екологічної ситуації;
- 2) прогрес у медичній сфері;
- 3) ліквідація соціальних негараздів в країні;
- 4) демократизація суспільства;

5) зміна демографічної поведінки населення внаслідок соціально-економічного прогресу;

6) деформація вікової структури населення.

Який головний чинник депопуляції населення на третій фазі демографічного переходу?

1) покращення екологічної ситуації;

2) прогрес у медичній сфері;

3) ліквідація соціальних негараздів в країні;

4) демократизація суспільства;

5) зміна демографічної поведінки населення внаслідок соціально-економічного прогресу;

6) деформація вікової структури населення.

У Європі другий демографічний перехід розпочався у (...) столітті.

У якому регіоні демографічний перехід від традиційного до сучасного типу відтворення населення розпочався раніше?

1) Африка;

3) Латинська Америка;

5) Азія;

2) Північна Америка;

4) Європа;

6) Австралія.

Як називається демографічна політика, спрямована на зростання народжуваності?

1) перинатальна;

3) антинаталістична;

2) пронаталістична;

4) оптимістична.

Як називається демографічна політика, спрямована на зниження народжуваності?

1) перинатальна;

3) антинаталістична;

2) пронаталістична;

4) оптимістична.

До яких заходів демографічної політики належать різноманітні виплати на дітей та матерям?

1) економічні;

4) адміністративно-

територіальні;

2) адміністративно-юридичні;

5) виховні.

3) медичні;

До яких заходів демографічної політики належить встановлення мінімального віку укладання шлюбу?

1) економічні;

4) адміністративно-

територіальні;

2) адміністративно-юридичні;

5) виховні.

3) медичні;

До яких заходів демографічної політики належить цілеспрямоване формування життєвих цінностей молоді?

- 1) економічні;
- 2) адміністративно-юридичні;
- 3) медичні;
- 4) адміністративно-територіальні;
- 5) виховні.

Назвіть головні заходи демографічної політики держави:

- 1) економічні;
- 2) адміністративно-юридичні;
- 3) адміністративно-командні;
- 4) фінансові;
- 5) медичні;
- 6) виховні.

Тема 4. Географія праці. Соціальна структура населення

Вкажіть вікові межі (в роках) працездатного населення, що визначено законодавством України:

- 1) 14–59;
- 2) 15–60;
- 3) 16–59;
- 4) 18–70.

Вкажіть вікові межі (в роках) допрацездатного населення, що визначено законодавством України:

- 1) 0–14;
- 2) 0–15;
- 3) 0–17;
- 4) 0–18.

Яким терміном користуються в економіці для означення вікової категорії людей, старше 65 років?

- 1) працездатне населення;
- 2) доросле населення ;
- 3) післяпрацездатне населення;
- 4) особи похилого віку.

Впорядкуйте країни за кількістю трудових ресурсів від меншого значення.

- 1) Монако;
- 2) Ірак;
- 3) Молдова;
- 4) Нігерія.

Впорядкуйте країни за кількістю трудових ресурсів від нижчого значення.

- 1) Бразилія;
- 2) Індонезія;
- 3) Куба;
- 4) Аргентина.

Впорядкуйте країни за кількістю трудових ресурсів від меншого значення.

- 1) Росія;
- 2) США;
- 3) ФРН;
- 4) Казахстан.

Частка неписьмених людей серед населення старше 15 років – це:

- 1) рівень неписьменності дорослого населення;
- 2) середній рівень неписьменності;
- 3) рівень грамотності;
- 4) функціональна неграмотність.

Розташуйте країни за величиною працересурсного потенціалу від меншого значення.

1) США; 2) Канада; 3) Україна; 4) Монголія.

Як називається підхід до вивчення соціальної структури населення, при якому виділяють три групи населення – зайнятих у промисловості, сільському господарстві та сфері послуг?

1) класовий; 4) просторовий;
2) галузевий; 5) соціально-демографічний;
3) професійний; 6) етнічний.

Як називається підхід, на основі якого виділяють дві великі соціально-територіальні групи – міське і сільське населення?

1) класовий; 4) просторовий;
2) галузевий; 5) соціально-демографічний;
3) професійний; 6) етнічний.

На основі якого підходу до аналізу соціальної структури вивчають розподіл економічно активного населення за професіями на основі спеціальної підготовки?

1) класовий; 4) просторовий;
2) галузевий; 5) соціально-демографічний;
3) професійний; 6) етнічний.

Як називається підхід до вивчення соціальної структури населення, при якому виділяють статеву, вікову, сімейну, шлюбну структури населення?

1) класовий; 4) просторовий;
2) галузевий; 5) соціально-демографічний;
3) професійний; 6) етнічний.

Як називається підхід, при якому встановлюють місце і роль окремих етносів у формуванні соціальної структури населення?

1) класовий; 4) просторовий;
2) галузевий; 5) соціально-демографічний;
3) професійний; 6) етнічний.

Як називається підхід до вивчення соціальної структури населення, при якому виділяють групи людей за їх майновим станом?

1) класовий; 4) просторовий;
2) галузевий; 5) соціально-демографічний;
3) професійний; 6) етнічний.

За якими критеріями виділяють соціальні групи людей в теорії соціальної стратифікації?

- 1) рівень прибутку;
- 2) становище у системі володіння владою;
- 3) рівень престижу соціальної групи;
- 4) рівень освіти;
- 5) місце навчання;
- 6) родинні зв'язки.

Назвіть підхід, у контексті якого здійснюють гендерні дослідження.

- 1) класовий;
- 2) галузевий;
- 3) професійний;
- 4) просторовий;
- 5) соціально-демографічний;
- 6) етнічний.

У контексті якого підходу вивчають етнічну та соціальну сегрегацію міського населення?

- 1) класовий;
- 2) галузевий;
- 3) професійний;
- 4) просторовий;
- 5) соціально-демографічний;
- 6) етнічний.

Сукупність людей у віці 15–70 років, зайнятих у суспільному виробництві, або зайнятих іншою діяльністю, що приносить прибуток, а також офіційно зареєстровані безробітні – це:

- 1) працересурсний потенціал;
- 2) економічно активне населення;
- 3) трудові ресурси;
- 4) зайняте населення.

Сукупність людей у працездатному віці (за винятком інвалідів), а також у допрацездатному та післяпрацездатному віці, які працюють:

- 1) працересурсний потенціал;
- 2) економічно активне населення;
- 3) трудові ресурси;
- 4) зайняте населення.

Частина економічно активного населення, яка працює і отримує заробітну плату або інші доходи – це:

- 1) працересурсний потенціал;
- 2) економічно активне населення;
- 3) трудові ресурси;
- 4) зайняте населення.

Яка глобальна тенденція зміни частки економічно активного населення у всьому населенні світу?

- 1) зростає;
- 2) зменшується;
- 3) тривалий час залишається незмінною.
- 4) стрімко скорочується.

У розвинених країнах забезпеченість трудовими ресурсами:

- 1) зростає;
- 3) тривалий час залишається незмінною;

2) зменшується; 4) змінюється циклічно.

У якому регіоні рівень освіченості населення є вищим?

- 1) Південна Європа; 4) Північна Європа;
2) Східна Європа; 5) Латинська Америка;
3) Східна Азія; 6) Північна Африка.

У якій країні рівень зайнятості населення у сільському господарстві є нижчим?

- 1) Індія; 2) Польща; 3) США; 4) Україна.

У якій країні рівень зайнятості населення у сільському господарстві є вищим?

- 1) Індія; 2) Польща; 3) США; 4) Україна.

У якій країні рівень зайнятості у сфері послуг є нижчим?

- 1) Канада; 2) Албанія; 3) Україна; 4) Хорватія.

У якій країні рівень зайнятості у промисловості є нижчим?

- 1) Ефіопія; 2) Росія; 3) Україна; 4) США.

Рівень зайнятості становить(...) % від кількості населення світу, старше 15 років. Вкажіть ціле число.

До трудових ресурсів належить (...) % населення світу, старше 15 років. Вкажіть ціле число.

Впорядкуйте сфери економіки України від найнижчого показника зайнятості населення.

- 1) сільське і лісове господарство; 3) мисливство;
2) промисловість; 4) сфера послуг.

Тема 5. Географія розселення

Яким терміном позначають процес розміщення населення, формування поселень та функціональних зв'язків між ними, а також міграції населення?

- 1) урбанізація; 2) розташування; 3) заселення; 4) розселення.

Що є одиницею вимірювання розміщення населення?

- 1) кількість міст; 3) кількість усіх поселень;
2) середня щільність населення; 4) середня людність поселення.

Який із перелічених чинників не впливає на характер розміщення населення?

- 1) природні умови;
- 2) історичні особливості заселення;
- 3) політико-географічні особливості розвитку;
- 4) відмінності демографічних тенденцій;
- 5) особливості господарської діяльності.

Які території заселені більш щільно? Вкажіть дві відповіді.

- 1) степи Азії;
- 2) приморська смуга Європи;
- 3) приморська смуга Латинської Америки;
- 4) низовини Австралії;
- 5) південно-західний Китай.

Вкажіть три невірні твердження. "Висока щільність населення у Західній Європі обумовлена тим, що ..."

- 1) саме тут виникло людство;
- 2) це давньоосвоєна територія;
- 3) існують сприятливі природні умови для проживання людей;
- 4) тут найменші витрати для облаштування житла і створення інженерної інфраструктури;
- 5) найбільш сприятливі екологічні умови.

У якому регіоні середня висота розміщення населення є найвища?

- 1) Європа;
- 2) Азія;
- 3) Африка;
- 4) Північна Америка;
- 5) Південна Америка;
- 6) Австралія і Океанія.

У якому регіоні середня висота розміщення населення є найнижча?

- 1) Європа;
- 2) Азія;
- 3) Африка;
- 4) Північна Америка;
- 5) Південна Америка;
- 6) Австралія і Океанія.

На рівнинах проживає (...) % населення світу. Відповідь подайте цілим числом.

У північній півкулі проживає (...) % населення світу. Відповідь подайте цілим числом.

У південній півкулі проживає (...) % населення світу. Відповідь подайте цілим числом.

Не заселено (...) % суходолу.

Яка частка (%) від загальної площі суходолу є найменш заселена (з середньою щільністю менше 1 особи / км²)?

- 1) 10;
- 2) 20;
- 3) 30;
- 4) 40;
- 5) 50;
- 6) 60.

Яка частка населення світу проживає біля моря на віддалі до 500 км?

- 1) 1/2 ;
- 2) 1/3 ;
- 3) 1/4 ;
- 4) 1/5 .

Середня щільність населення Землі у 2016 р. становила (...) особи/км². Вкажіть ціле число.

Середня щільність населення України в 2016 р. (...) осіб/км². Вкажіть ціле число.

У якій країні щільність населення є вищою?

1) Китай;	3) Індія;	5) Монголія;
2) Японія;	4) Бангладеш;	6) Пакистан.

У якій країні щільність населення є найнижчою?

1) Китай;	3) Індія;	5) Монголія;
2) Японія;	4) Бангладеш;	6) Пакистан.

У якій країні щільність населення є найвищою?

1) Росія;	3) Молдова;	5) Бельгія;
2) Україна;	4) Норвегія;	6) Нідерланди.

У якій країні щільність населення є найнижчою?

1) Росія;	3) Молдова;	5) Бельгія;
2) Україна;	4) Норвегія;	6) Нідерланди.

У якій країні щільність населення є найвищою?

1) Канада;	3) Гаїті;	5) Колумбія;
2) США;	4) Бразилія;	6) Мексика.

У якій країні щільність населення є найнижчою?

1) Канада;	3) Гаїті;	5) Колумбія;
2) США;	4) Бразилія;	6) Мексика.

У якій країні щільність населення є найвищою?

1) Руанда;	3) ПАР;	5) Судан;
2) Чад;	4) Ефіопія;	6) Єгипет.

У якій країні щільність населення є найнижчою?

1) Руанда;	3) ПАР;	5) Судан;
2) Чад;	4) Ефіопія;	6) Єгипет.

Виберіть країни з найменшою щільністю населення.

1) Україна, Росія;	3) Монголія, Намібія;
2) США, Канада;	4) Китай, Австралія.

Виберіть країни з найменшою щільністю населення.

1) Норвегія, Росія;	3) США, Мексика;
2) Нідерланди, Португалія;	4) Китай, Південна Корея.

Виберіть країни, де щільність населення на сучасному етапі зростає.

1) Україна;	3) Індія;	5) Росія;

1) кількість міст; 3) частка міського населення;

2) кількість міського населення; 4) частка міських поселень.

Як називається процес запровадження міських умов і норм життя у сільських поселеннях?

1) урбанізація; 3) рурбанізація; 5) агломерація.

2) субурбанізація; 4) конурбація;

Як називається процес стрімкого розвитку передмість великих міст?

1) урбанізація; 3) рурбанізація; 5) агломерація.

2) субурбанізація; 4) конурбація;

У сільських поселеннях у 2016 р. проживало (...) % населення світу?

Спеціалісти ООН пропонують застосовувати критерій людності для присвоєння поселенню статусу міста (...) тис. осіб.

У якій країні рівень урбанізації є найвищим?

1) Японія; 2) Китай; 3) Кувейт; 4) Ірак.

У якій країні рівень урбанізації є найвищим?

1) Франція; 2) Бельгія; 3) Україна; 4) Польща.

У якій країні рівень урбанізації є найвищим?

1) Уругвай; 2) Бразилія; 3) Болівія; 4) Чілі.

У якій країні рівень урбанізації є найвищим?

1) Лівія; 2) Єгипет; 3) Ефіопія; 4) Нігерія.

У якому регіоні рівень урбанізації найвищий?

1) Європа; 3) Африка; 5) Латинська Америка;

2) Азія; 4) Північна Америка; 6) Австралія і Океанія.

У світі у 2016 р. середній рівень урбанізації становив (...) %.

В розвинених країнах у 2016 р. середній рівень урбанізації становив (...) %.

В країнах, що розвиваються у 2016 р. середній рівень урбанізації становив (...) %.

У яких регіонах світу переважає сільське населення?

1) Європа; 4) Північна Америка;

2) Азія; 5) Латинська Америка;

3) Африка; 6) Австралія і Океанія.

У яких регіонах світу частка сільських жителів є меншою від частки міського населення?

- 1) Європа;
- 2) Азія;
- 3) Африка;
- 4) Північна Америка;
- 5) Латинська Америка;
- 6) Австралія і Океанія.

У якому регіоні рівень урбанізації найнижчий?

- 1) Європа;
- 2) Азія;
- 3) Африка;
- 4) Північна Америка;
- 5) Латинська Америка;
- 6) Австралія і Океанія.

Впорядкуйте регіони за рівнем урбанізації від найменшого значення.

- 1) Латинська Америка і Карибський регіон;
- 2) Північна Америка;
- 3) Австралія і Океанія;
- 4) Африка;
- 5) Азія;
- 6) Європа

Вкажіть послідовність зміни одних форм урбанізованого розселення іншими у процесі територіальної еволюції.

- 1) міський вузол;
- 2) урбанізований район;
- 3) урбанізована зона;
- 4) місто;
- 5) агломерація.

Як називається компактна територіальна група міських і сільських поселень, які об'єднані в локальну систему різноманітними інтенсивними зв'язками та спільним використанням ресурсів даної території?

- 1) міський вузол;
- 2) урбанізований район;
- 3) урбанізована зона;
- 4) місто;
- 5) агломерація.

Виберіть головні елементи територіальної структури агломерації.

- 1) житлова зона;
- 2) промислова зона;
- 3) транспортна зона;
- 4) ядро (центр);
- 5) зелена зона;
- 6) приміська зона.

Як називається агломерація, що складається із одного ядра, до якого тяжіють інші поселення, які різко відрізняються за величиною та економічним потенціалом?

- 1) поліцентрична;
- 2) поліфункціональна;
- 3) моноцентрична;
- 4) монофункціональна.

Як називається агломерація, що складається із кількох функціонально взаємопов'язаних центрів, які не є рівноцінними за

2) Хартум;   4) Алжир;   6) Хараре;   8) Преторія.

Яка міська агломерація є найбільшою в Південній Азії?

- 1) Коломбо;   3) Токіо;   5) Карачі;   7) Бангалор;
2) Дакка;   4) Делі;   6) Мумбаї;   8) Колката.

Агломерації з людністю (...) млн. осіб називають мегамістами?

Рівень урбанізації в Україні в 2016 р.(...) %. Вкажіть ціле число.

Яка міська агломерація є найбільшою у світі?

- 1) Нью-Йорк;   3) Токіо;   5) Сан-Паулу;   7) Каїр;
2) Мехіко;   4) Делі;   6) Мумбаї;   8) Москва.

Який високоурбанізований район формують агломерації Амстердам, Роттердам, Гаага?

- 1) Рейнський;   3) Підмонт;   5) Рандстад;
2) Англійський;   4) Флорида;   6) Каліфорнійський.

У якій країні формується мегалополіс Мумбаї–Кальян–Нашїк?

- 1) Індонезія;   3) Нігерія;   5) США;
2) Китай;   4) Індія;   6) Японія.

До якого мегалополісу входять агломерації Токіо, Йокогами, Кавасакі, Нагої, Кіото, Осаки?

- 1) Рейнський;   3) Підмонт;   5) Рандстад;
2) Токайдо;   4) Флорида;   6) Приатлантичний.

У якій країні формується мегалополіс Шанхай–Нанкін–Ханчжоу?

- 1) Індонезія;   3) Нігерія;   5) США;
2) Китай;   4) Індія;   6) Японія.

Який із мегалополісів знаходиться в Азії?

- 1) Рейнський;   3) Підмонт;   5) Рандстад;
2) Токайдо;   4) Флорида;   6) Каїр–Александрія.

У якій країні формується мегалополіс Буенос-Айрес–Ла-Плата?

- 1) Індонезія;   3) Нігерія;   5) США;
2) Аргентина;   4) Індія;   6) Японія.

У якій країні формується мегалополіс Джакарта – Бандунг?

- 1) Індонезія;   3) Нігерія;   5) США;
2) Китай;   4) Індія;   6) Японія.

До якого мегалополісу входять агломерації Лос-Анджелес, Сан-Дієго, Сан-Франціско?

- 1) Рейнський;   3) Підмонт;   5) Рандстад;
2) Токайдо;   4) Флорида;   6) Каліфорнійський.

До якого мегалополісу входять агломерації Чикаго, Детройт, Клівленд, Піттсбург?

- 1) Рейнський; 3) Підмонт; 5) Рандстад;
- 2) Нижні Великі Озера; 4) Флорида; 6) Каліфорнійський.

До якого мегалополісу входять агломерації Атланта, Шарлотт, Ролі, Дарем?

- 1) Рейнський; 3) Підмонт; 5) Рандстад;
- 2) Нижні Великі Озера; 4) Флорида; 6) Каліфорнійський.

До якого мегалополісу входять агломерації Маямі, Орlando, Тампа, Джексонвілл?

- 1) Техас; 3) Підмонт; 5) Рандстад;
- 2) Нижні Великі Озера; 4) Флорида; 6) Каліфорнійський.

До якого мегалополісу входять агломерації Даллас, Сан-Антоніо, Г'юстон?

- 1) Техас; 3) Підмонт; 5) Тихоокеанськ Північний Захід;
- 2) Флорида; 4) Каліфорнійський; 6) Нижні Великі Озера.

До якого мегалополісу входять агломерації Портленд, Сіетл, Ванкувер?

До якого мегалополісу входять агломерації Ессен, Дюссельдорф, Кельн, Франкфурт-на-Майні?

- 1) Рейнський; 3) Підмонт; 5) Рандстад;
- 2) Токайдо; 4) Флорида; 6) Каїр-Александрія.

У якій країні формується мегалополіс Ларос-Ібадан?

- 1) Індонезія; 3) Нігерія; 5) США;
- 2) Китай; 4) Індія; 6) Японія.

До якого мегалополісу входять агломерації Бостон, Нью-Йорк, Вашингтон?

- 1) Рейнський; 3) Підмонт; 5) Рандстад;
- 2) Токайдо; 4) Флорида; 6) Приатлантичний.

У якій країні формується мегалополіс Колката – Асансол ?

- 1) Індонезія; 3) Нігерія; 5) США;
- 2) Китай; 4) Індія; 6) Японія.

Вкажіть відповідність між містом і країною.

- 1) Сан-Паулу   а) Таїланд
- 2) Мумбаї   б) Індія
- 3) Маніла   в) Філіппіни
- 4) Бангкок   г) Бразилія

84. Вкажіть відповідність між містом і країною.

1) Бангалор	а) Індія
2) Лахор	б) Індонезія
3) Дакка	в) Бангладеш
4) Джакарта	г) Пакистан

Вкажіть відповідність між містом і країною.

1) Мадрид	а) США
2) Маямі	б) Іспанія
3) Маніла	в) В'єтнам
4) Ханой	г) Філіппіни

Вкажіть відповідність між містом і країною.

1) Сідней	а) Канада
2) Торонто	б) США
3) Атланта	в) Австралія
4) Анкара	г) Туреччина

Вкажіть відповідність між містом і країною.

1) Тбілісі	а) Єгипет
2) Александрія	б) Аргентина
3) Буенос-Айрес	в) Грузія
4) Колката	г) Індія

Вкажіть відповідність між містом і країною.

1) Каїр	а) Китай
2) Пекін	б) Індія
3) Делі	в) Єгипет
4) Карачі	г) Пакистан

Вкажіть відповідність між містом і країною.

1) Тегеран	а) Південна Корея
2) Ліма	б) Перу
3) Сеул	в) Чілі
4) Сантьяго	г) Іран

Вкажіть відповідність між містом і країною.

1) Токіо	а) Китай
2) Шанхай	б) Пакистан
3) Карачі	в) Індія
4) Пекін	г) Японія

Вкажіть відповідність між містом і країною.

1) Буенос-Айрес	а) Бразилія

2) Ріо-де-Жанейро	б) Аргентина
3) Лагос	в) Нігерія
4) Сан-Паулу	г) Уругвай

Вкажіть відповідність між містом і країною.

1) Монреаль	а) Іран
2) Анкара	б) Канада
3) Стамбул	в) США
4) Бостон	г) Туреччина

Вкажіть міста, розташовані в Україні.

- 1) Ізмаїл, Саки, Суми;
- 2) Ізюм, Лубни, Курськ;
- 3) Воронеж, Харків, Луганськ;
- 4) Маріуполь, Мелітополь, Тирасполь.

Вкажіть міста, розташовані в Україні.

- 1) Полтава, Іллічівськ, Пінськ;
- 2) Жовті Води, Вінниця, Воронеж;
- 3) Павлоград, Ізмаїл, Кишинів;
- 4) Коломия, Дубно, Фастів.

Вкажіть міста, розташовані в Пакистані.

- 1) Карачі, Бангалор, Ісламабад.
- 2) Лахор, Карачі, Ісламабад.
- 3) Лахор, Карачі, Мумбаї.
- 4) Ісламабад, Бангалор, Бандунг.

Вкажіть міста, розташовані в США.

- 1) Нью-Йорк, Чікаго, Сідней.
- 2) Вашингтон, Торонто, Лос-Анджелес.
- 3) Даллас, Сан-Франціско, Сан-Паулу.
- 4) Маямі, Філадельфія, Детройт.

Вкажіть міста, розташовані в Росії.

- 1) Сочі, Краснодар, Курськ.
- 2) Рига, Караганда, Самара.
- 3) Єкатеринбург, Харбін, Перм.
- 4) Грозний, Баку, Оренбург.

Вкажіть міста, розташовані в ФРН.

- 1) Берлін, Дюссельдорф, Цюріх.
- 2) Страсбург, Мюнхен, Дортмунд.
- 3) Ессен, Гамбург, Мюнхен.

4) Гамбург, Берлін, Брюссель.

Вкажіть міста, розташовані в Китаї.

- 1) Шанхай, Каїр, Пекін.
- 2) Тяньцзінь, Сянган, Сеул.
- 3) Улан-Батор, Пекін, Шанхай.
- 4) Тяньцзінь, Сянган, Нанкін.

Вкажіть міста, розташовані в Індії.

- 1) Мумбаї, Колката, Бангалор.
- 2) Делі, Кабул, Дакка.
- 3) Делі, Мумбаї, Лагос.
- 4) Колката, Дакка, Кальян.

Вкажіть міста, розташовані в Японії.

- 1) Токіо, Йокогама, Хошімін.
- 2) Токіо, Шанхай, Сантьяго.
- 3) Токіо, Осака, Кіото.
- 4) Токіо, Сантьяго, Осака.

Вкажіть міста, розташовані у Європі.

- 1) Бухарест, Софія, Ухань.
- 2) Дублін, Єрусалим, Марсель.
- 3) Роттердам, Амстердам, Монреаль.
- 4) Осло, Стамбул, Лісабон.

Вкажіть міста, розташовані в Африці.

- 1) Каїр, Ер-Ріяд, Тріполі.
- 2) Александрія, Хартум, Найробі.
- 3) Лагос, Преторія, Бейрут.
- 4) Кіншаса, Могадішо, Мумбаї.

Вкажіть міста, розташовані в Азії.

- 1) Хабаровськ, Багдад, Коломбо.
- 2) Бухарест, Кабул, Пекін.
- 3) Токіо, Сеул, Каракас.
- 4) Шанхай, Делі, Самара.

Тема 6. Географія міграції

Якому напрямку характерна інтелектуальна міграція?

- 1) країни Великої сімки → країни Східної Європи;
- 2) країни Північної Європи → країни Південної Європи;

- 3) країни Північної Африки → країни Східної Європи;
- 4) країни Східної Європи → США;
- 5) Японія → Китай.

Вкажіть найбільш точне означення категорії осіб, які живуть в одній країні, а працюють в іншій, тобто щоденно перетинають державний кордон:

- 1) гастарбайтери;
- 2) біженці;
- 3) маятникові мігранти;
- 4) фрондильєри;
- 5) репатріанти.

Особи, які були примусово переселені з місця свого постійного проживання, і яким вдалося повернутися на батьківщину – це:

- 1) гастарбайтери;
- 2) біженці;
- 3) маятникові мігранти;
- 4) фрондильєри;
- 5) репатріанти.

Трудові мігранти, які тимчасово працюють і проживають в іншій країні – це:

- 1) гастарбайтери;
- 2) біженці;
- 3) маятникові мігранти;
- 4) фрондильєри;
- 5) репатріанти.

Мігранти, які покинули свою країну через расові, релігійні чи етнічні гоніння, політичні переслідування – це:

- 1) гастарбайтери;
- 2) біженці;
- 3) маятникові мігранти;
- 4) фрондильєри;
- 5) репатріанти.

Сукупність мігрантів, об'єднаних спільним районом вибуття та прибуття протягом певного календарного періоду – це:

- 1) міграційний потік;
- 2) міграційна когорта;
- 3) валова міграція;
- 4) сальдо міграції.

Сукупність мігрантів певної території, об'єднані спільним періодом міграції – це:

- 1) міграційний потік;
- 2) міграційна когорта;
- 3) валова міграція;
- 4) сальдо міграції.

Сума прибуттів і вибуттів населення певної території за певний період часу – це:

- 1) міграційний потік;
- 2) міграційна когорта;
- 3) валова міграція;
- 4) сальдо міграції.

Різниця між кількістю прибуттів і вибуттів –це:

- 1) сальдо міграції;
- 2) відносне сальдо міграції;
- 3) загальний коефіцієнт рухливості;
- 4) валова міграція.

Різниця між кількістю прибуттів і вибуттів, розрахована на 1000 осіб середньорічного населення території – це:

- 1) сальдо міграції;
- 2) відносне сальдо міграції;
- 3) загальний коефіцієнт рухливості;
- 4) валова міграція.

Середня кількість мігрантів певної території, що припадає на 1000 осіб середньої кількості населення – це:

- 1) сальдо міграції;
- 2) відносне сальдо міграції;
- 3) загальний коефіцієнт рухливості;
- 4) валова міграція.

Виберіть невірне твердження:

- 1) Просторові переміщення людей завжди зумовлені зміною соціального статусу;
- 2) Міграція та соціальна мобільність – непов'язані процеси;
- 3) Шлюбний стан впливає на міграційну рухливість окремих категорій населення;
- 4) Вікова і статева структура населення певної території залежить від демографічних ознак мігрантів.

Встановіть послідовність подій

- 1) повернення кримських татар на етнічну батьківщину;
- 2) початок еміграції європейців до Америки після її відкриття;
- 3) примусове вивезення негрів-рабів з Африки;
- 4) масова міграція населення з колишніх колоній у метрополію;
- 5) заселення росіянами Далекого Сходу.

Вкажіть центри притягання трудових мігрантів:

- 1) Мексика;
- 2) Аргентина;
- 3) Гаїті;
- 4) Бразилія;
- 5) Венесуела.

Вкажіть центри притягання трудових мігрантів:

- 1) ФРН;
- 2) Албанія;
- 3) Молдова;
- 4) Італія;
- 5) Греція.

Вкажіть країни-донори мігрантів:

- 1) Афганістан;
- 2) Китай;
- 3) США;
- 4) Канада;
- 5) Ізраїль.

Вкажіть імміграційні країни:

- 1) Японія;
- 2) Таджикистан;
- 3) Кувейт;
- 4) ОАЕ;
- 5) Китай.

Вкажіть країни-донори мігрантів:

- 1) Туреччина;
- 2) Узбекистан;
- 3) Японія;
- 4) Польща;
- 5) Індія.

Вкажіть країни із додатнім сальдо міграції населення:

- 1) Ізраїль;
- 2) Саудівська Аравія;
- 4) ОАЕ;
- 5) Камбоджа;

3) Мексика; 6) Марокко.

Вкажіть країни з від'ємним сальдо міграції населення:

1) Лівія; 2) Гвінея; 3) Куба; 4) Бахрейн; 5) Гайана.

Вкажіть найбільш потужний міграційний потік у світі:

- 1) Східна Європа → Північна Європа;
- 2) Латинська Америка → Західна Європа;
- 3) Мексика → США;
- 4) Сирія → Німеччина.

Вкажіть головну причину еміграції українців з Галичини, Буковини та Західної Волині у кінці XIX – на початку XX ст.

- 1) політичні переслідування;
- 2) пошук роботи та вільних сільськогосподарських земель;
- 3) екологічні проблеми;
- 4) низький рівень розвитку соціальної сфери у регіоні;
- 5) релігійні переслідування.

Вкажіть головну ознаку воєнних і повоєнних (1943–1950 рр.) міграцій населення України:

- 1) маятникова; 3) трудова; 5) сезонна.
- 2) примусова; 4) добровільна;

Яку ділянку глобального українського простору називають «Зеленим клином»?

- 1) Південно-Західний Сибір і Північний Казахстан;
- 2) південна частина Далекого Сходу, басейн р. Амур;
- 3) Кубань;
- 4) російська частина Слобожанщини;
- 5) Південна Канада;
- 6) атлантичне узбережжя США.

Яку ділянку глобального українського простору називають «Сірим клином»?

- 1) Південно-Західний Сибір і Північний Казахстан;
- 2) південна частина Далекого Сходу, басейн р. Амур;
- 3) Кубань;
- 4) російська частина Слобожанщини;
- 5) Південна Канада;
- 6) атлантичне узбережжя США.

Яку ділянку глобального українського простору називають «Малиновим клином»?

- 1) Південно-Західний Сибір і Північний Казахстан;
- 2) південна частина Далекого Сходу, басейн р. Амур;
- 3) Кубань;
- 4) російська частина Слобожанщини;
- 5) Південна Канада;
- 6) атлантичне узбережжя США.

Яка частка (%) населення світу належить до категорії мігрантів?

- 1) 3,3; 2) 18,2; 3) 8,9; 4) 0,3.

Яка кількість (млн. осіб) населення світу належить до категорії мігрантів?

- 1) 550; 2) 244; 3) 399; 4) 120.

У якому регіоні проживає найбільша кількість мігрантів?

- 1) Європа; 2) Азія; 3) Північна Америка; 4) Африка.

Вкажіть країну з найбільшою кількістю іммігрантів.

- 1) Україна; 2) Росія; 3) США; 4) Греція.

Найбільш чисельна діаспора за країною походження:

- 1) Китай; 2) Росія; 3) Україна; 4) Індія.

Вкажіть країну з найбільшою кількістю іммігрантів.

- 1) Іспанія; 2) Німеччина; 3) Саудівська Аравія; 4) Греція.

Вкажіть країну з найбільшою кількістю іммігрантів.

- 1) Україна; 2) Саудівська Аравія; 3) Іспанія; 4) Греція.

Яка країна приймає найбільшу кількість біженців?

- 1) Росія; 2) Швеція; 3) Італія; 4) Німеччина.

Країна, з якої походить найбільша кількість біженців у Європі:

- 1) Сирія; 2) Афганістан; 3) Ірак; 4) Пакистан.

Кількість іммігрантів (млн. осіб), які проживають в Україні.

- 1) 10; 2) 9; 3) 2; 4) 5.

Вкажіть вірне твердження.

- 1) Україна впродовж останніх кількох років стала країною іммігрантського типу;
- 2) Україна завжди була країною іммігрантського типу;
- 3) Україна впродовж останніх кількох років стала країною-донором мігрантів;
- 4) Україна належить до п'яти найбільших країн-реципієнтів мігрантів.

Тема 7. Етнічна географія

Територія переважного розміщення етносу, включає ареал його формування, компактного розселення та змішування з іншими етносами:

- 1) національна територія; 3) етнічна територія;
- 2) державна територія; 4) міжнародна територія.

Виберіть ознаки, за якими класифікують етноси.

- 1) ментальність; 3) регіон компактного розміщення;
- 2) мова; 4) людність.

Коли було введено у науковий обіг термін «етнологія»?

- 1) XVI; 2) XVII; 3) XVIII; 4) XIX.

Назва, що дається етносу представниками інших етносів – це:

- 1) ментальність; 2) самоідентифікація; 3) етнізм; 4) екзоетнізм.

Самоназва етносу – це:

- 1) ментальність; 2) самоідентифікація; 3) етнізм; 4) екзоетнізм.

Особливі риси характеру, психічного складу, традиційного світогляду, світовідчуття і світосприйняття, якими володіють представники етносу, – це:

- 1) ментальність; 2) самоідентифікація; 3) етнізм; 4) екзоетнізм.

Вкажіть невірне твердження.

- 1) етнічні стереотипи дуже швидко змінюються;
- 2) етнічні стереотипи важко піддаються змінам;
- 3) етнічні стереотипи формувалися здавна в процесі етногенезу;
- 4) перелік етнічних стереотипів значний.

Усвідомлення себе членом етнічної спільноти – це:

- 1) ментальність; 2) самоідентифікація; 3) етнізм; 4) екзоетнізм.

Як називається наука про етноси, їх культуру і побут, етнічні стереотипи, механізми виникнення, функціонування і взаємодію етнічних спільнот?

- 1) етнодемографія; 3) етнологія;
- 2) етнополітологія; 4) етногеографія.

Як називається наука, що вивчає територіальні закономірності розвитку етносів, етнічний склад населення окремих регіонів і

країн, просторові зв'язки етносів, особливості розселення і господарського освоєння території?

- 1) етнодемографія;
- 2) етнополітологія;
- 3) етнологія;
- 4) етногеографія.

Виберіть різновиди етнооб'єднавчих процесів:

- 1) інтеграція;
- 2) конвергенція;
- 3) парціація;
- 4) асиміляція;
- 5) дифузія;
- 6) сепарація;
- 7) міксація;
- 8) дисперсизація;
- 9) консолідація.

Виберіть різновиди етнорозмежувальних процесів.

- 1) інтеграція;
- 2) конвергенція;
- 3) парціація;
- 4) асиміляція;
- 5) дифузія;
- 6) сепарація;
- 7) міксація;
- 8) дисперсизація;
- 9) консолідація.

На якому підході до розуміння сутності етносів базується дане визначення: „Етноси – це стійкі міжпоколінні природно та історично сформовані на певних територіях динамічні людські спільноти, що маючи самоназву і усвідомлюючи свою єдність, протиставляють себе всім іншим аналогічним утворенням і відрізняються від них стійкими і своєрідними рисами культури, способом життя, етнічними стереотипами”?

- 1) соціально-історичний;
- 2) біологічний;
- 3) біосоціальний;
- 4) психологічний.

На якому підході до розуміння сутності етносів базується дане визначення: „Етноси – це спільноти, що склались на певних територіях серед людей, які перебувають в реальних економічних взаємозв'язках, говорять однією мовою, зберігають культурно-побутову специфіку і усвідомлюють себе самостійною соціальною групою”?

- 1) соціально-історичний;
- 2) біологічний;
- 3) біосоціальний;
- 4) психологічний.

На якому підході до розуміння сутності етносів базується дане визначення: „Етноси – це біологічні спільноти. Поділ людства на етноси – це один із способів їх адаптації до природно-географічних ландшафтів”?

- 1) соціально-історичний;
- 2) біологічний;
- 3) біосоціальний;
- 4) психологічний.

Який етнос не належить до групи найбільших за людністю (понад 100 млн осіб)?

- 1) японці;   3) бразильці;   5) росіяни;
2) мексиканці;   4) бенгальці;   6) панджабці.

Який етнос не належить до групи найбільших за людністю (понад 100 млн осіб)?

- 1) німці;   3) китайці;   5) японці;
2) хіндустанці;   4) росіяни;   6) панджабці.

Які етноси належать до групи із людністю від 50 до 100 млн осіб?

- 1) мексиканці;   3) китайці;   5) бенгальці;
2) українці;   4) німці;   6) яванці.

Які етноси належать до групи з людністю від 50 до 100 млн осіб?

- 1) поляки;   3) італійці;   5) англічани;
2) корейці;   4) в'єти;   6) росіяни.

Які етноси належать до групи із людністю від 50 до 100 млн осіб?

- 1) французи;   3) турки;   5) маратхі;
2) біхарці;   4) панджабці;   6) таміли.

Які етноси належать до групи із людністю від 50 до 100 млн осіб?

- 1) німці;   3) українці;   5) французи;
2) японці;   4) єгиптяни;   6) турки.

Частка українців у населенні України.

- 1) 85,3; 2) 70,1; 3) 77,8; 4) 92,3.

Вкажіть регіон розселення етносів дравідійської мовної сім'ї?

- 1) Східна Азія;   4) Балканський п-ів;
2) Аравійський п-ів; 5) Карибський регіон;
3) п-ів Індостан; 6) гори Анди.

Вкажіть країни, де переважають етноси германської мовної групи:

- 1) Нідерланди;   3) Велика Британія; 5) Нова Зеландія;
2) Фінляндія; 4) Канада; 6) США.

До якої мовної сім'ї належить єврейська мова?

- 1) дравідійська;   3) семіто-хамітська;   5) сіно-тібетська;
2) алтайська;   4) уральська;   6) австроазійська.

До якої мовної сім'ї належить китайська мова?

- 1) дравідійська;   3) семіто-хамітська;   5) сіно-тібетська;
2) алтайська;   4) уральська;   6) австроазійська.

Які мовні групи входять до складу ніло-сахарської мовної сім'ї?

- 1) сахарська;   4) шарі-нільська;   7) індонезійська;
2) кордофанська;   5) сонгаї;   8) полінезійська.

- 3) нігер-конго;   6) тибето-бірманська;

Вкажіть регіон розселення етносів кавказької мовної сім'ї?

- 1) територія між Чорним і Каспійським морями;
2) Східна Європа;
3) п-ів Мала Азія;
4) узбережжя Азовського моря.

Вкажіть країни, де переважають етноси романської мовної групи:

- 1) Бразилія;   3) Молдова; 5) Португалія;
2) Руанда; 4) Франція; 6) Люксембург.

До якої мовної сім'ї належить тамільська мова?

- 1) дравідійська;   3) семіто-хамітська;   5) сіно-тибетська;
2) алтайська;   4) уральська;   6) австроазійська.

До якої мовної сім'ї належить бірманська мова?

- 1) дравідійська;   3) семіто-хамітська;   5) сіно-тибетська;
2) алтайська;   4) уральська;   6) австроазійська.

Мовами якої мовної сім'ї розмовляють етноси Полінезії?

- 1) нігеро (конго)-кордофанська;   4) австронезійська;
2) тайська;   5) койсанська;
3) ніло-сахарська;   6) австроазійська.

Яка мовна група у складі нігеро (конго)-кордофанської мовної сім'ї є найбільш чисельною?

- 1) сахарська;   4) шарі-нільська;   7) індонезійська;
2) кордофанська;   5) китайська;   8) полінезійська.
3) нігер-конго;   6) тибето-бірманська;

Вкажіть регіон розселення етносів койсанської мовної сім'ї?

- 1) Західна Африка;   3) Південна Азія;
2) Південна Африка; 4) Південно-Східна Азія.

Вкажіть країни, де переважають етноси іранської мовної групи:

- 1) Іран;   3) Таджикистан;   5) Кувейт;
2) Туреччина;   4) Саудівська Аравія;   6) Афганістан.

До якої мовної сім'ї належить фінська мова?

- 1) дравідійська;   3) семіто-хамітська;   5) сіно-тибетська;
2) алтайська;   4) уральська;   6) австроазійська.

До якої мовної сім'ї належить в'єтська (в'єтнамська) мова?

- 1) дравідійська;   3) семіто-хамітська;   5) сіно-тибетська;
2) алтайська;   4) уральська;   6) австроазійська.

Мовами якої мовної сім'ї розмовляють етноси Меланезії?

1) нігеро (конго)-кордофанська;	4) австронезійська;
2) тайська;	5) койсанська;
3) ніло-сахарська;	6) австроазійська.

Яка мовна група у складі сіно-тібетської мовної сім'ї є найбільш чисельною?

1) сахарська;	4) шарі-нільська;	7) індонезійська;
2) кордофанська;	5) китайська;	8) полінезійська.
3) нігер-конго;	6) тибето-бірманська;	

Вкажіть регіон розселення етносів тайської мовної сім'ї?

1) Західна Африка;	3) Південна Азія;
2) Південна Африка;	4) Південно-Східна Азія.

Вкажіть країни, де переважають етноси індоарійської мовної групи.

1) Непал;	3) Індія;	5) Пакистан;
2) Індонезія;	4) Бангладеш;	6) Ірландія.

До якої мовної сім'ї належить угорська мова?

1) індоєвропейська;	3) семіто-хамітська;	5) сіно-тібетська;
2) алтайська;	4) уральська;	6) австроазійська.

До якої мовної сім'ї належить мови народів банту?

1) нігеро (конго)-кордофанська;	4) австронезійська;
2) тайська;	5) койсанська;
3) ніло-сахарська;	6) австроазійська.

Мовами якої мовної сім'ї розмовляють етноси Мікронезії?

1) нігеро (конго)-кордофанська;	4) австронезійська;
2) тайська;	5) койсанська;
3) ніло-сахарська;	6) австроазійська.

Яка мовна група є найбільш чисельною у складі індоєвропейської мовної сім'ї?

1) слов'янська;	4) індоарійська;
2) іранська;	5) германська;
3) балтійська;	6) романська.

Вкажіть регіон розселення етносів семіто-хамітської мовної сім'ї?

- 1) Північна Африка і Західна Азія;
- 2) Східна Азія;
- 3) Центральна і Східна Африка;

Яка мовна група у складі семіто-хамітської мовної сім'ї є найбільш чисельною?

- 1) фіно-угорська;   3) тюркська; 5) монгольська;
2) чадська;   4) семітська; 6) в'єтська.

До якої мовної сім'ї належить грецька мова?

- 1) індоєвропейська;   4) сіно-тібетська;
2) кавказька;   5) чукотсько-камчатська;
3) тайська;   6) алтайська.

Яка мовна сім'я найбільш багаточисельна?

- 1) сіно-тібетська;   3) уральська;   5) індоєвропейська;
2) семіто-хамітська;   4) алтайська;   6) кавказька.

Вкажіть країни, де переважають етноси германської мовної групи.

- 1) Швеція;   3) Норвегія;   5) Естонія;
2) Фінляндія;   4) Литва;   6) Латвія.

До якої мовної сім'ї належить арабська мова?

- 1) дравідійська;   3) семіто-хамітська;   5) сіно-тібетська;
2) алтайська;   4) уральська;   6) австроазійська.

До якої мовної сім'ї належить монгольська мова?

- 1) дравідійська;   3) семіто-хамітська;   5) сіно-тібетська;
2) алтайська;   4) уральська;   6) австроазійська.

Мовами якої мовної сім'ї розмовляють малайці?

- 1) нігеро (конго)-кордофанська;   4) австронезійська;
2) тайська;   5) койсанська;
3) ніло-сахарська;   6) австроазійська.

Яка мовна група у складі ніло-сахарської мовної сім'ї є найбільш чисельною?

- 1) сахарська;   4) шарі-нільська;   7) індонезійська;
2) кордофанська;   5) китайська;   8) полінезійська.
3) нігер-конго;   6) тибето-бірманська;

Який регіон заселяють індіанські етноси?

- 1) Європа;   3) Австралія;   5) Африка;
2) Південна Азія;   4) Америка;   6) Центральна Азія.

Вкажіть регіон розселення етносів нігеро (конго)-кордофанської мовної сім'ї?

- 1) Тропічна Африка;   3) екваторіальна Африка;
2) Північна Африка;   4) басейн Конго.

До якої мовної групи належить французька мова?

- 1) германська;   3) кельтська;
2) романська;   4) балтійська.

До якої мовної сім'ї належить туркменська мова?

- 1) дравідійська;   3) семіто-хамітська;   5) сіно-тібетська;
2) алтайська;   4) уральська;   6) австроазійська.

Мовою якої мовної сім'ї розмовляють сіамці?

- 1) нігеро (конго)-кордофанська;   4) австронезійська;
2) тайська;   5) койсанська;
3) ніло-сахарська;   6) австроазійська.

Яка мовна група у складі уральської мовної сім'ї є найбільш чисельною?

- 1) фіно-угорська;   3) тюркська;   5) монгольська;
2) чадська;   4) семітська;   6) в'єтська.

До якої мовної сім'ї належить японська мова?

- 1) індоєвропейська;   5) чукотсько-камчатська;
2) кавказька;   6) алтайська;
3) тайська;   7) до жодної.
4) сіно-тібетська;

Вкажіть країни, де переважають етноси слов'янської мовної групи:

- 1) Хорватія;   3) Румунія;   5) Молдова;
2) Болгарія;   4) Чехія;   6) Україна.

До якої мовної групи належить італійська мова?

- 1) германська;   3) кельтська;
2) романська;   4) балтійська.

До якої мовної сім'ї належить казахська мова?

- 1) дравідійська;   3) семіто-хамітська;   5) сіно-тібетська;
2) алтайська;   4) уральська;   6) австроазійська.

Мовою якої мовної сім'ї розмовляють лао?

- 1) нігеро (конго)-кордофанська;   4) австронезійська;
2) тайська;   5) койсанська;
3) ніло-сахарська;   6) австроазійська.

Яка мовна група у складі алтайської мовної сім'ї є найбільш чисельною?

- 1) фіно-угорська;   3) тюркська;   5) монгольська;
2) чадська;   4) семітська;   6) в'єтська.

До якої мовної сім'ї відноситься корейська мова?

- 1) індоєвропейська;
- 2) кавказька;
- 3) тайська;
- 4) сіно-тібетська;
- 5) чукотсько-камчатська;
- 6) алтайська;
- 7) до жодної.

Вкажіть країни, де переважають етноси балтійської мовної групи?

- 1) Швеція;
- 2) Фінляндія;
- 3) Норвегія;
- 4) Литва;
- 5) Естонія;
- 6) Латвія.

До якої мовної групи належить іспанська мова?

- 1) германська;
- 2) романська;
- 3) кельтська;
- 4) балтійська.

До якої мовної сім'ї належить узбецька мова?

- 1) дравідійська;
- 2) алтайська;
- 3) семіто-хамітська;
- 4) уральська;
- 5) сіно-тібетська;
- 6) австроазійська.

Мовами якої мовної сім'ї розмовляють яванці?

- 1) нігєро (конго)-кордофанська;
- 2) тайська;
- 3) ніло-сахарська;
- 4) австронезійська;
- 5) койсанська;
- 6) австроазійська;

Яка мовна група у складі австроазійської мовної сім'ї є найбільш чисельною?

- 1) фіно-угорська;
- 2) чадська;
- 3) тюркська;
- 4) семітська;
- 5) монгольська;
- 6) в'єтська.

До якої мовної сім'ї належить баскська мова?

- 1) індоєвропейська;
- 2) кавказька;
- 3) тайська;
- 4) сіно-тібетська;
- 5) чукотсько-камчатська;
- 6) алтайська;
- 7) до жодної.

Які етноси належать до семіто-хамітської мовної сім'ї?

- 1) іракці, єгиптяни, марійці;
- 2) сирійці, алжирці, узбеки;
- 3) бербери, араби, євреї;
- 4) палестинці, йорданці, турки.

Які етноси належать до сіно-тібетської мовної сім'ї?

- 1) м'янма, китайці, тибетці;
- 2) лао, китайці, тибетці;

- 3) китайці, тибетці, таміли;
- 4) японці, китайці, тибетці.

Які етноси належать до уральської мовної сім'ї?

- 1) удмурти, ханти, татари;
- 2) естонці, фіни, угорці;
- 3) комі, мордва, якути;
- 4) фіни, саамі, шведи.

Які етноси належать до кавказької та північнокавказької мовних сімей?

- 1) грузини, вірмени, азербайджанці;
- 2) грузини, адигейці, вірмени;
- 3) кабардинці, черкеси, азербайджанці;
- 4) абхазини, чеченці, грузини.

Які етноси належать до слов'янської мовної групи?

- 1) македонці, болгарини, хорвати;
- 2) білоруси, росіяни, молдаван;
- 3) українці, поляки, литовці;
- 4) чехи, словаки, угорці.

Які етноси належать до германської мовної групи?

- 1) норвежці, англійці, фіни;
- 2) німці, данці, французи;
- 3) німці, голландці, шведи;
- 4) німці, англійці, хорвати.

Мови яких етносів належать до романської мовної групи?

- 1) італійська, португальська, грецька;
- 2) іспанська, румунська, молдавська;
- 3) французька, іспанська, хорватська;
- 4) італійська, португальська, албанська.

Які етноси належать до тюркської мовної групи?

- 1) узбеки, казахи, киргизи;
- 2) туркмени, азербайджанці, грузини;
- 3) турки, болгарини, татари;
- 4) турки, татари, монголи.

Які етноси належать до австроазійської мовної сім'ї?

- 1) кхмери, в'єти, м'яо;
- 2) сіамці, в'єти, корейці;
- 3) лао, яванці, м'яо;

4) м'янма, малайці, кхмери.

Які етноси належать до індоарійської мовної групи?

- 1) бенгальці, цигани, афганці;
- 2) афганці, курди, хіндустанці;
- 3) пенджабці, хіндустанці, бенгальці;
- 4) афганці, хіндустанці, бенгальці.

Яка мова найбільш поширена у світі?

- 1) англійська; 3) китайська; 5) хінді;
- 2) російська; 4) іспанська; 6) німецька.

Яка мова на другому місці за кількістю людей, які нею розмовляють?

- 1) англійська; 3) китайська; 5) хінді;
- 2) російська; 4) іспанська; 6) німецька.

Яка мова на третьому місці за кількістю людей, які нею розмовляють?

- 1) англійська; 3) китайська; 5) хінді;
- 2) російська; 4) іспанська; 6) німецька.

З переліку країн виберіть моноетнічні:

- 1) Норвегія; 3) Росія; 5) Румунія;
- 2) Україна; 4) Канада; 6) Японія.

З переліку країн виберіть моноетнічні:

- 1) Бельгія; 3) Польща; 5) Китай;
- 2) Португалія; 4) Іспанія; 6) Україна.

З переліку країн виберіть моноетнічні:

- 1) Ірак; 3) Єгипет; 5) Велика Британія;
- 2) Швеція; 4) Австралія; 6) Афганістан.

З переліку країн виберіть двоетнічні:

- 1) Росія; 3) США; 5) Кіпр;
- 2) Бельгія; 4) Мексика; 6) Іспанія.

З переліку країн виберіть ті, в яких суттєво переважає один етнос, але також є більш-менш значні етноменшини:

- 1) Україна; 3) Індія; 5) Китай;
- 2) США; 4) Франція; 6) Туреччина.

З переліку країн виберіть поліетнічні:

- 1) Росія; 3) Філіппіни; 5) Індія;
- 2) Польща; 4) Індонезія; 6) ФРН.

Тема 8. Географія релігій

Назвіть країни, де більшість населення сповідує православ'я.

1) Хорватія;	4) Данія;	7) Бразилія;
2) Швеція;	5) Польща;	8) Угорщина;
3) Греція;	6) Іспанія;	9) Румунія.

Назвіть країну, де більшість населення сповідує іудаїзм.

- 1) Індія; 2) Непал; 3) Ізраїль; 4) Сирія.

Назвіть країни, де більшість населення сповідує католицизм.

1) Хорватія;	4) Данія;	7) Бразилія;
2) Швеція;	5) Польща;	8) Угорщина;
3) Греція;	6) Іспанія;	9) Румунія.

Назвіть країну, де більшість населення сповідує синтоїзм.

- 1) Сирія; 2) Японія; 3) Сенегал; 4) Сінгапур.

Назвіть країну, де більшість населення сповідує конфуціанство.

- 1) Японія; 2) Республіка Корея; 3) Монголія; 4) Китай.

Назвіть країни, де більшість населення сповідує буддизм.

1) Монголія;	3) М'янма;	5) Японія;	7) Філіппіни;
2) Таїланд;	4) Бангладеш;	6) Шрі-Ланка;	8) Малайзія.

Назвіть країни, де більшість населення сповідує іслам.

1) Ізраїль;	3) Малайзія;	5) Туреччина;	7) Азербайджан;
2) Бруней;	4) Росія;	6) Пакистан;	8) США.

Назвіть країни, де більшість населення сповідує індуїзм.

1) Бутан;	3) Ізраїль;	5) Індія;	7) Китай;
2) Бангладеш;	4) Японія;	6) Непал;	8) Пакистан.

Назвіть країни, де більшість населення сповідує іслам.

1) Франція;	3) Бангладеш;	5) Мексика;	7) Туніс;
2) Індонезія;	4) Албанія;	6) Ірак;	8) Нігерія.

Назвіть країни, де більшість населення сповідує протестанство.

1) Хорватія;	4) Данія;	7) Бразилія;
2) Швеція;	5) Польща;	8) Угорщина;
3) Греція;	6) Іспанія;	9) Румунія.

Частка християн у населенні світу становить (...) %. Відповідь подайте цілим числом.

Частка мусульман у населенні світу становить (...) %. Відповідь подайте цілим числом.

- 2) Азербайджан   б) католицизм
- 3) Філіппіни   в) православ'я
- 4) Болгарія   г) іслам

Вкажіть відповідність між країною та релігією, що сповідує більшість населення цієї країни.

- 1) Куба   а) іслам
- 2) Кувейт   б) буддизм
- 3) Ірак   в) католицизм
- 4) Хорватія   г) протестантство

Вкажіть відповідність між країною та релігією, що сповідує більшість населення цієї країни.

- 1) Ірландія   а) буддизм
- 2) Норвегія   б) іслам
- 3) В'єтнам   в) католицизм
- 4) Пакистан   г) протестантство

Вкажіть відповідність між країною та релігією, що сповідує більшість населення цієї країни.

- 1) Греція   а) буддизм
- 2) Монголія   б) католицизм
- 3) Узбекистан   в) іслам
- 4) Венесуела   г) православ'я

Вкажіть відповідність між країною та релігією, що сповідує більшість населення цієї країни.

- 1) Румунія   а) буддизм
- 2) Малайзія   б) православ'я
- 3) Білорусь   в) іслам
- 4) Камбоджа   г) католицизм

Вкажіть відповідність між країною та релігією, що сповідує більшість населення цієї країни.

- 1) Кенія   а) християнство
- 2) Судан   б) буддизм
- 3) США   в) іслам
- 4) Непал   г) індуїзм

II рівень

На контурну карту нанесіть:

1. Чотири найбільші країни Євразії.
2. Чотири найбільші за людністю європейські країни.
3. Чотири найбільші за людністю країни Америки.
4. Чотири найбільші за людністю країни Африки.
5. Чотири найбільші за людністю країни Азії.
6. Субрегіон з найвищим рівнем народжуваності.
7. Регіон з найнижчим рівнем народжуваності.
8. Субрегіон з найнижчою середньою тривалістю життя населення.
9. Країни з найвищою середньою тривалістю життя населення.
10. Європейські країни з найнижчою дитячою смертністю.
11. Субрегіон Америки з найвищим рівнем народжуваності.
12. Африканський субрегіон з найвищою дитячою смертністю.
13. Азійські країни із найвищим загальним коефіцієнтом дитячої смертності.
14. Субрегіон з найвищою відносною перевагою жіночого населення.
15. Три країни з найбільшою кількісною перевагою чоловічого населення.
16. Субрегіон з найбільшою різницею середньої тривалості життя жіночого та чоловічого населення.
17. Субрегіон з найвищою часткою дитячого населення.
18. Країни з найвищим рівнем демографічної старості.
19. Регіон компактного розселення населення усіх локальних та перехідних рас.
20. Регіон компактного розселення етносів усіх мовних груп.
21. Регіон компактного розселення етносів, людністю понад 25 млн осіб.
22. Міста людністю понад 6 млн осіб.
23. Сформовані мегалополіси.
24. Мегалополіси, які формуються.

III рівень

1. На початку 2015 р. населення країни становило 28,25 млн. осіб. За рік населення збільшилося на 50 тис. мешканців. Визначте коефіцієнт відносного приросту населення у 2015 р.

2. У кінці 2001 р. населення міста становило 735 тис. осіб. Знайдіть показник людності міста на 1.01.2001 р., якщо темп зростання склав 99 %.
3. Обчисліть коефіцієнт відносного приросту населення країни, якщо абсолютне скорочення склало 5 тис. осіб і в кінці року людність досягла значення 45 млн. осіб.
4. Розрахуйте темп приросту населення району, якщо відомо, що за рік населення зменшилося на 6 тис. осіб і склало 320 тис. мешканців.
5. Кількість населення регіону 31 грудня 1990 р. становила 4 029 803 особи. У 1990 р. народилося 98 065 осіб, померло 40 681. Визначити середню кількість населення регіону у 1990 р.
6. Кількість населення Великобританії у кінці 1966 р. становила 55 040 тис. осіб. У цьому році народилося 959 тис. дітей, померло 618 тис., сальдо міграції за цей рік становило 50 тис. осіб. Визначити середню кількість населення країни у 1966 р.
7. В одній із областей України загальний коефіцієнт народжуваності збільшився на 0,5‰, а коефіцієнт смертності зменшився на 0,5‰. Визначити, як змінився загальний коефіцієнт природного приросту.
8. Кількість населення міста 1 січня 1995 р. становила 1887 тис. осіб, 1 січня 1996 р. – 1947 тис. осіб. У 1995 р. народилося 32,2 тис. осіб, а померло 14,4 тис. осіб. Визначити коефіцієнт народжуваності та природного приросту у 1995 р.
9. Населення регіону в кінці 1990 р. становило 2 013 тис. осіб, абсолютний приріст за цей рік становив 66 тис. осіб. Коефіцієнт народжуваності становив 16,5‰, природного приросту – 8,9‰. Розрахувати абсолютну кількість померлих і механічний приріст населення регіону за 1990 р.
10. Населення міста у кінці 2015 р. становило 297 тис. осіб, абсолютний приріст у 2014 р. становив 8 тис. осіб. У розрахунку на 1 000 жителів міста народилося 21,8 особи, померло 7,7 особи. Визначити природний і механічний приріст населення міста у 2014 р.
11. Людність міста 1 січня 1997 р. становила 399 тис. осіб, 1 січня 1998 р. – 408 тис. осіб. У 1997 р. померло 3 875 осіб. Визначити коефіцієнт загального приросту населення.

12. Людність міст на початок 1976 р. становила 408 тис. осіб. Абсолютні прирости населення у 1975 р. становили: загальний – 9 тис. осіб, природний – 2 183 особи. Обчислити коефіцієнти природного та механічного приросту населення.
13. Людність міста в кінці 1999 р. становила 2 013 тис. осіб. Загальний приріст у 1999 р. становив 66 тис. осіб. Зареєстровано (в розрахунку на 1 000 жителів) 11 шлюбів і 5,3 розлучення. Визначити абсолютну кількість шлюбів і розлучень.
14. Кількість населення регіону 01.01.1992 р. становила 2 800 тис. осіб, а частка жінок у репродуктивному віці – 25,7%. Кількість жінок у віці 15–49 років на початок і кінець 1991 р. становила 717 і 719 тис. осіб. Коефіцієнт плідності – 85%. Визначити кількість народжених у 1991 р.
15. У районі в 1997 р. померло 2 640 осіб, у тім числі дітей до 1 року – 118 осіб. У цьому ж році народилося 6,9 тис. осіб, що на 0,3 тис. осіб більше, ніж у 1996 р. Обчислити коефіцієнт дитячої смертності.
16. Кількість чоловічого населення у віці 10–19 років 01.01.1998 становила 24,7 млн. осіб, 01.01.1999 – 24,9 млн. осіб. За рік у цій віковій групі померло 27 280 осіб. Визначити віковий коефіцієнт смертності.
17. Кількість жіночого населення на 01.01.2016 становила 133,6 млн осіб, на 01.01.2017 – 134,7 млн осіб, у тім числі кількість жінок у віці 15–49 років – відповідно 64,8 і 65,4 млн осіб. За цей рік народилося 4 386 тис. осіб. Визначити коефіцієнт плідності.
18. Кількість населення району на початок 1990 р. становила 300 тис. осіб. Середньорічний темп росту людності району за 1990–1995 рр. – 101,05. Визначити середньорічну кількість населення за 1990–1995 рр.
19. У країні проживає 3456 тис. міського населення та 3950 тис. сільського населення. Обчислити рівень урбанізації країни.
20. На початку року населення регіону становило 5 млн. осіб, у тім числі 4,1 млн. – міські жителі. За рік населення зросло на 100 тис. осіб виключно за рахунок сільського населення. Визначте на скільки відсотків змінився рівень урбанізації регіону.
21. У регіоні за рік налічувалося 1,8 тис. іммігрантів та 2,2 тис. емігрантів. Визначити відносне сальдо міграції, якщо середня

людність за цей рік складала 1,05 млн. осіб. Запишіть з точністю до десятих.

IV рівень

1. Предмет, методи та завдання географії населення.
2. Місце географії населення в системі географічних наук.
3. Історія становлення географії населення.
4. Джерела інформації про населення.
5. Історія переписів населення у світі.
6. Принципи проведення переписів населення.
7. Виникнення людства. Етапи антропогенезу.
8. Поняття раси. Расовий склад населення світу.
9. Європеїдна раса, її характеристика та особливості розміщення.
10. Негроїдна раса, її характеристика та особливості розміщення.
11. Монголоїдна раса, її характеристика та особливості розміщення.
12. Австралоїдна раса, її характеристика та особливості розміщення.
13. Географія перехідних і змішаних рас.
14. Кількість населення світу та регіонів.
15. Характеристика головних періодів демографічного розвитку людства.
16. Фактори природного відтворення населення.
17. Кількісний аналіз режиму відтворення населення.
18. Концепція демографічного переходу. Характеристика головних фаз демографічного переходу.
19. Історичні типи відтворення населення.
20. Регіональні особливості динаміки та рівня народжуваності.
21. Смертність населення. Фактори, які впливають на рівень смертності у різних регіонах світу.
22. Регіональні відмінності рівня дитячої смертності.
23. Середня очікувана тривалість життя населення. Географічні особливості.
24. Географічні особливості процесу шлюбності та розлучуваності.

25. Типи сімей. Сімейна структура населення різних типів країн.
26. Статевий склад населення світу та регіонів.
27. Фактори формування віково-статевої структури населення.
28. Особливості віково-статевої структури населення різних типів країн.
29. Типи вікової структури населення.
30. Регіональні особливості процесу старіння населення.
31. Сучасна демографічна політика країн світу.
32. Аналіз підходів географічного вивчення соціального складу населення.
33. Особливості освітнього рівня населення різних типів країн.
34. Теорія соціальної стратифікації населення.
35. Регіональні особливості зайнятості населення.
36. Особливості формування та використання працересурсного потенціалу у різних регіонах світу.
37. Географічні закономірності розміщення населення світу.
38. Регіональні особливості розміщення сільського населення світу.
39. Географічні особливості розміщення населення Африки.
40. Особливості розміщення населення Європи.
41. Особливості розміщення населення Азії.
42. Особливості розміщення населення Америки.
43. Форми розселення населення.
44. Характеристика головних етапів світової урбанізації.
45. Нові підходи до розмежування міських і сільських територій.
46. Сутність і головні риси сучасного процесу урбанізації у світі.
47. Географічний аналіз еволюції форм урбаністичного розселення.
48. Географія міського розселення Європи.
49. Характеристика міського розселення Північної Америки.
50. Характеристика міського розселення Латинської Америки.
51. Міське розселення Азії.
52. Формування міського розселення в Африці.
53. Класифікація міських поселень.
54. Поняття агломерації. Особливості росту агломерацій-мільйонників у різних країнах світу.
55. Характеристика найбільших мегалополісів світу.

56. Географія глобальних міст.
57. Класифікація міграцій.
58. Географія української діаспори.
59. Характеристика сучасних міграцій населення.
60. Об'єкт і предмет етногеографії. Методи етногеографічних досліджень.
61. Поняття етносу. Біологічна, соціальна та біосоціальна концепції етносу.
62. Поняття нації. Сучасні підходи до розуміння сутності нації.
63. Поняття етногенези. Етнічні процеси.
64. Генетична та територіальна структура етносу.
65. Етнічний склад населення світу.
66. Етнічний склад населення Європи.
67. Етнічний склад населення Азії.
68. Етнічний склад населення Африки.
69. Етнічний склад населення Америки.
70. Класифікація країн за етноструктурною ознакою.
71. Лінгвістична класифікація народів світу.
72. Склад і географія індоєвропейської мовної сім'ї.
73. Склад і географія слов'янської мовної групи.
74. Склад і географія германської мовної групи.
75. Склад та особливості розселення народів романської мовної групи.
76. Географія народів алтайської мовної сім'ї.
77. Склад і географія уральської мовної сім'ї.
78. Склад і географія сіно-тібетської мовної сім'ї.
79. Склад і географія семіто-хамітської мовної сім'ї.
80. Склад і розміщення етносів австроазійської мовної сім'ї.
81. Склад і географія етносів австронезійської мовної сім'ї.
82. Географія української діаспори.
83. Релігійний склад населення світу.
84. Національні релігії, їх поширення.
85. Географія християнства.
86. Географія ісламу.
87. Географія буддизму.
88. Глобальна етнічна криза. Фактори виникнення та форми прояву.

89. Теоретичні підходи до географічного вивчення якості життя населення.
90. Теоретичні підходи до географічного вивчення рівня життя населення.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ГУДЗЕЛЯКІрина Іванівна

ГЕОГРАФІЯ НАСЕЛЕННЯ

Навчальний посібник

Текст подано в авторській редакції

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 7,3. Наклад 100 прим.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000.

Свідоцтво

Про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Друк ТзОВ "Простір-М"

Свідоцтво ДК № 5068 від 22.03.2016 р.

79000, Львів, вул. Чайковського, 8

Тел.: (032) 261-09-05, e-mail: prostir@litech.net